===

<u>અસ્વીકરણ:</u> સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્ધેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

===

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૭૬૦/૨૦૧૦

મંજૂરી અને સહી માટેઃ

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી બીરેન વૈષ્ણવ

==

૧	શું સ્થાનિક પેપર્સના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	
૨	પત્રકારને રિફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તેના હેઠળ કરાયેલા કોઈપણ આદેશને લગતા કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	

==

પીયેજા મોહનભાઈ મગનભાઈ અને ૩.....અપીલકર્તા (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧.....સામાવાળા (ઓ)

==

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર (રો) નં. ૧–૪ તરફે શ્રી એસ.વી. રાજુ, સિનિયર કાઉન્સેલ, શ્રી વિજય જે. શાહ, એડવોકેટ સાથે.

સામાવાળા (ઓ) નં. ૨ તરફે શ્રી એમ.એમ. તિર્મિઝી, એડવોકેટ.

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી એચ.કે. પટેલ, એડી. પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર.

==

કોરમઃ **માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી બીરેન વૈષ્ણવ**

તારીખઃ ૦૫/૦૫/૨૦૧૭

સી.એ.વી. ચુકાદો

૧. વર્તમાન અરજદારો ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, રાધનપુર સમક્ષ પેન્ડિંગ ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૫/૨૦૧૦ માં મૂળ આરોપી નં. ૧ થી ૪ છે. સામાવાળા નં. ૨ મૂળ ફરિયાદી છે જે નિમેશ ગેસ એજન્સીના માલિક છે. તેમણે અહીંના અરજદારો સામે ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૧ અને ૧૧૪ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરી છે, જેઓ મહેસૂલ વિભાગ/નાગરિક પુરવઠા વિભાગ હેઠળ અલગ અલગ હોદ્દા પર કામ કરતા અધિકારીઓ છે અને આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ કરવા માટે જવાબદાર છે.

૨. ફરિયાદીના વર્ઝનને રજૂ કરતા પહેલા કે જે આ કોર્ટ સમક્ષ પડકારનો વિષય છે, તે જ ફરિયાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અગાઉની ફરિયાદની હકીકતો જણાવવી જરૂરી છે.

૨.૧ સામાવાળા નં. ૨ (જેને હવે પછી "ફરિયાદી" તરીકે ઓળખવામાં આવશે) જેઓ નિમેશ ગેસ એજન્સીના માલિક છે, તેઓ અરજદારો (જેમને હવે પછી 'આરોપી' તરીકે ઓળખવામાં આવશે) દ્વારા તપાસ અને નિરીક્ષણને આધીન હતા, જ્યારે તેઓએ આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અધિનિયમની જોગવાઈઓને લાગુ કરવા માટે ગેસ એજન્સી ગેરરીતિઓ આચરી રહી હોવાની ફરિયાદો મળ્યા બાદ જગ્યાની મુલાકાત લીધી હતી. ૧૯.૦૭.૨૦૦૫ ના રોજ, આરોપીઓએ ગેસ એજન્સીની જગ્યાની મુલાકાત લીધી અને ગેસ એજન્સીના રેકોર્ડની તપાસ કરી. વિઝિટ બુકમાં નોંધ કર્યા પછી, આરોપીઓએ બોટલ્ડ ગેસના ૬૪ ગ્રાહકોના નિવેદનો નોંધ્યા. જ્યારે ગ્રાહકોના નિવેદનો નોંધવાની કામગીરી ચાલી રહી હતી, ત્યારે બાદમાં ફરિયાદીના ધ્યાન પર આવ્યું કે આ અધિકારીઓએ એક અબ્દુલ બારિક અબ્દુલ રસૂલનું નિવેદન નોંધ્યું હતું જે હકીકતમાં ૨૦.૪.૧૯૯૫ ના રોજ મૃત્યુ પામ્યો હતો. તે જ રીતે ગ્રાહક મેમણ ફૈઝ ઉમરનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું. નિવેદન નોંધાયા પછી અને આરોપી નં. ૧ દ્વારા સહી કર્યા પછી, મેમણ ફૈઝ ઉમરના નિવેદનમાં અધિકારીઓ દ્વારા એક અલગ પેનથી કેટલીક વિગતો

ઉમેરવા માટે ફેરફાર કરવામાં આવ્યા હતા. આ અધિકારીઓ દ્વારા ૨૯.૦૭.૨૦૦૫ અને ૨૯.૧૨.૨૦૦૫ ના રોજ નોટિસો જારી કરવામાં આવી હતી અને ગેસ એજન્સીનું લાઇસન્સ રદ કરવામાં આવ્યું હતું. સક્ષમ સત્તાધિકારી સમક્ષ લાઇસન્સ રદ કરવાના નિર્ણયને પડકારવામાં આવ્યો હતો જેણે લાઇસન્સ પુનઃસ્થાપિત કર્યું હતું.

૨.૨ ફરિયાદીએ આરોપીઓના હાથે સહન કરેલી હેરાનગતિ પર પ્રકાશ પાડતા ૮/૨/૨૦૦૬ ના રોજ ઉચ્ચ અધિકારીઓને રજૂઆત કરી. યોગ્ય પ્રતિસાદ મેળવવામાં નિષ્ફળ જતા, તેમણે રાધનપુર પોલીસ સ્ટેશનનો સંપર્ક કર્યો અને વર્તમાન આરોપીઓ સામે ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૧ અને ૧૨૦ બી અને ૧૧૪ હેઠળ ફોજદારી ફરિયાદ દાખલ કરી. ફર્સ્ટ ઈન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ નં. ૬૯/૨૦૦૭ તરીકેની એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી. ફરિયાદમાં તેમનો એવો કેસ હતો કે તેમને ૨૯.૭.૨૦૦૫ અને ૨૯.૧૨.૨૦૦૫ ના રોજ નોટિસો મળી હતી; કે અધિકારીઓ – આરોપી નં. ૧ થી ૪ એ ૧૯.૦૭.૨૦૦૫ ના રોજ તેમની જગ્યાની મુલાકાત લીધી હતી, પાના નં. ૮ પર વિઝિટ બુકમાં સહી કરી હતી અને પછી ૬૪ ગ્રાહકોના નિવેદનો નોંધવા આગળ વધ્યા હતા. આ તપાસના આધારે, ૧/૨/૨૦૦૬ ના રોજ આરોપી નં. ૧ ની સહી હેઠળના આદેશ દ્વારા ગેસ એજન્સીનું લાઇસન્સ રદ કરવામાં આવ્યું હતું. રાઈટ ટુ ઈન્ફોર્મેશન એક્ટ હેઠળ ફરિયાદીને જ્યારે નિવેદનોની નકલો ઉપલબ્ધ

કરાવવામાં આવી ત્યારે તેમાં મૃત વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધ્યાની હકીકત જોવા મળી. તે જ રીતે મેમણ ફૈઝના નોંધાયેલા નિવેદનમાં, આ રીતે નોંધાયેલા નિવેદનની ૧૩મી લાઇનમાં, ગેસ સિલિન્ડર રૂ. ૪૦૦ ની કિંમતે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા તેવું સૂચવવા માટે અલગ પેનથી શબ્દો ઉમેરીને ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા. ફેરફાર વાંચ્યા પછી, એ સ્પષ્ટ હતું કે આવું ઓવરરાઈટિંગ/ફેરફાર હેતુપૂર્વક કરવામાં આવ્યો હતો. ફરિયાદ નં. ૬૯/૨૦૦૭ માં એવો કેસ હતો કે આરોપીઓએ, ચારેયએ સાથે મળીને, કાવતરું ઘડ્યું હતું અને એક મૃત વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવા માટે મદદગારી કરી હતી અને બીજામાં ફેરફાર કર્યા હતા જેના કારણે તેમનું લાઇસન્સ રદ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેમની પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન પહોંચ્યું હતું. તેમના મતે, આરોપીઓએ, તેથી, આઇ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૨, ૧૨૦બી અને ૧૧૪ હેઠળ ગુનાઓ કર્યા હતા.

૨.૩ આ રીતે દાખલ કરાયેલી ફરિયાદ પર કાર્યવાહી ન થતાં, ફરિયાદીએ હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો કારણ કે પોલીસ સત્તાવાળાઓ દ્વારા આગળ કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા. જોકે, જ્યારે હાઈકોર્ટને જાણ કરવામાં આવી કે તપાસ પ્રગતિમાં છે અને આ બાબત જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષક સમક્ષ વિચારણા હેઠળ છે, ત્યારે અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. પૂરતા સમય માટે રાહ જોયા પછી અને તેમની ફર્રિયાદ પર આગળ કોઈ કાય વાહી ન થઈ હોવાનું જણાતા, ફરિયાદીએ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, રાધનપુરની કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો અને

વર્તમાન અરજીના વિષયરૂપ ફરિયાદ નોંધાવી જે ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૫/૨૦૧૦ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી જેમાં સમાન આક્ષેપો/આરોપો મૂકવામાં આવ્યા હતા અને વધુમાં જણાવ્યું હતું કે ૦૧/૦૫/૨૦૦૭ ના રોજ એફ.આઈ.આર. નં. ૬૯/૨૦૦૭ દાખલ કરવામાં આવી હોવા છતાં પોલીસ સત્તાવાળાઓએ હજુ પણ ચાર્જશીટ દાખલ કરી નથી. તેમનો આગળ એવો કેસ હતો કે આરોપીઓ સરકારી નોકરો હોવાથી, વધુ વિશેષ રીતે, મહેસૂલ વિભાગના અધિકારીઓ હોવાથી, પોલીસ આરોપીઓને બચાવી રહી હતી. કલેક્ટરે આરોપી નં. ૨ થી ૪ માટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ મંજૂરી આપવાનો ઈનકાર કર્યો હતો અને આરોપી નં. ૧ ની મંજૂરીનો પ્રશ્ન રાજ્ય સમક્ષ પડતર હતો.

૨.૪ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૨૧૦(૧) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, મેજિસ્ટ્રેટે પોતાના તારીખ ૨/૨/૨૦૧૦ ના આદેશ દ્વારા તપાસ કરી રહેલા પોલીસ અધિકારી પાસેથી તપાસની કાર્યવાહી પર અહેવાલ માંગ્યો. આવો અહેવાલ પોલીસ સત્તાવાળાઓ દ્વારા ૬/૨/૨૦૧૦ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. મેજિસ્ટ્રેટે આવા અહેવાલના આધારે સંબંધિત પક્ષોને સાંભળ્યા. ફરિયાદીના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે અહેવાલના આધારે, ગુનો સાબિત થાય છે અને તેથી ફોજદારી કેસ નોંધવામાં આવે અને આરોપી સામે પ્રોસેસ જારી કરવામાં આવે. પોલીસના કાગળો તપાસ્યા પછી અને આરોપીએ એવો ગુનો કર્યો છે જે સત્તાવાર ફરજો બજાવવાના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતો નથી અને તેમની સત્તાવાર

ફરજોના કથિત ઉપયોગમાં પણ નથી તે જાણ્યા પછી, મેજિસ્ટ્રેટે જોયું કે ગ્રાહકના નોંધાયેલા નિવેદનમાં ફેરફાર અને મૃત વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવું ઇરાદાપૂર્વકનું હતું અને તેથી ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ મંજૂરી જરૂરી ન હતી. મેજિસ્ટ્રેટે જોયું કે આરોપીઓ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૯૭ ના રક્ષણ માટે હકદાર નથી અને તેથી ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૧૧૪ અને ૧૨૦બી સાથે વાંચતા કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૧ હેઠળના ગુનાઓ કરવા બદલ આરોપીઓ સામે પ્રોસેસ જારી કરવાનો આદેશ આપ્યો. આ તેમના તારીખ ૧૧/૨/૨૦૧૦ ના આદેશ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

૨.૫ મેજિસ્ટ્રેટના આ આદેશના કારણે જ આરોપીઓ દ્વારા વર્તમાન અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે. સિનિયર એડવોકેટ શ્રી એસ.વી. રાજુ શ્રી વિજય શાહની મદદથી અરજદાર વતી હાજર થયા છે. શ્રી એમ.એમ. તિર્મિઝી સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ ફરિયાદી વતી હાજર થયા છે અને શ્રી હિમાંશુ પટેલ, એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર ગુજરાત રાજ્ય વતી હાજર થયા છે. અરજદારો અને સામાવાળા નં. ૨ વતી લેખિત દલીલો દાખલ કરવામાં આવી છે. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની રજૂઆતો નોંધતા પહેલા, સંબંધિત પક્ષકારોના પ્લીડિંગ્સ પરથી જે સંક્ષિપ્ત હકીકતલક્ષી ચિત્ર બહાર આવે છે તેની નોંધ લેવી જરૂરી છે.

૩. ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૫/૨૦૧૦ અને મેજિસ્ટ્રેટનો તારીખ ૧૧/૨/૨૦૧૦ નો આક્ષેપિત આદેશ પેપર બુકના એનેક્સ્ચર એ પર છે. એનેક્સ્ચર બી પર ૧/૫/૨૦૦૭ ના રોજ રાધનપુર પોલીસ સ્ટેશન સમક્ષ નોંધાયેલ એફ.આઈ.આર. નં. ૬૯/૨૦૦૭ ની નકલ છે. અન્ડર સેક્રેટરી, અન્ન અને નાગરિક પુરવઠા વિભાગ દ્વારા ફરિયાદી–સામાવાળા નં. ૨ ની રિવિઝનને આંશિક રીતે મંજૂર કરતો પસાર કરાયેલ ૪/૦૭/૨૦૦૬ નો આદેશ પણ એનેક્સ્ચર ડી પર રેકોર્ડ પર છે. તેનો સંક્ષિપ્ત અભ્યાસ દર્શાવે છે કે અધિકારીઓએ જગ્યાની મુલાકાત લીધી હતી, ફરિયાદીની ગેસ એજન્સીની કામગીરીમાં ખામીઓ દર્શાવતી ૧૯/૭/૨૦૦૫ ની નોટિસ જારી કરી હતી અને તેમને જવાબ આપવા જણાવ્યું હતું. ૧/૨/૨૦૦૬ ના આદેશ દ્વારા, જિલ્લા પુરવઠા અધિકારીએ ફરિયાદીનું લાઇસન્સ રદ કર્યું હતું. કલેક્ટર, પાટણે પોતાના ૨૭/૨/૨૦૦૬ ના આદેશ દ્વારા અપીલ ફગાવી દીધી હતી. રિવિઝનલ ઓથોરિટીએ પોતાના ૪/૦૭/૨૦૦૬ ના આદેશ દ્વારા લાઇસન્સ રદ કરવાનું વાજબી ઠેરવવા માટે ખામીઓ પૂરતી મોટી ન હોવાનું ઠરાવીને રિવિઝન અંશતઃ મંજૂર કરી હતી. ઓથોરિટીએ એજન્સીનું લાઇસન્સ પુનઃસ્થાપિત કર્યું. એનેક્સ્ચર ઇ પર એજન્સીના કેસોનો ભૂતકાળનો ઇતિહાસ દર્શાવવા માટે આરોપી દ્વારા રજૂ કરાયેલ યાદી છે જ્યાં એજન્સી જોગવાઈઓના પાલનમાં ખામીવાળી જણાઈ છે. અરજીના એનેક્સ્ચર એફ પર જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષક, પાટણ દ્વારા જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને સંબોધિત ૯/૩/૨૦૦૬ ના અહેવાલની નકલ છે. અહેવાલનું

વાંચન દર્શાવે છે કે ફરિયાદીની ફરિયાદોના અનુસંધાનમાં તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને એવું જાણવા મળ્યું હતું કે જ્યાં સુધી પહેલેથી જ મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવા બાબતે અધિકારીઓની કાર્યવાહીનો સંબંધ છે, જ્યારે નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું ત્યારે જે વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું તેનો કોઈ ઓળખ પુરાવો ન હતો અને તેથી તે ચૂકને વધુમાં વધુ બેદરકારી કહી શકાય અને જેના માટે માત્ર ખાતાકીય પગલાં જ વાજબી હોઈ શકે અને તે ફોજદારી ફરિયાદ નોંધવા માટેનો કેસ નથી.

૩.૧ એનેક્સ્ચર જી પર સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૨૬૫/૨૦૦૬ માં પસાર કરાયેલા હાઈકોર્ટના આદેશ પરથી એવું જણાય છે કે ફરિયાદીએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ ફરિયાદ નોંધાવવા અને તપાસ નાયબ પોલીસ અધિક્ષકને તબદીલ કરવા માટેના નિર્દેશની માંગ કરતી પ્રાર્થના સાથે સંપર્ક કર્યો હતો. ૬.૩.૨૦૦૬ ના રોજ, આવી કાર્યવાહીમાં એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું કે તપાસ સંબંધિત નાયબ પોલીસ અધિક્ષક સમક્ષ પેન્ડિંગ છે. ૨૧.૩.૨૦૦૬ ના રોજ, રાજ્યના વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદન પર કે ફરિયાદ પી.એસ.ઓ. રાધનપુરને ૨૦.૩.૨૦૦૬ ના રોજ મળી હતી અને તેના પર કાર્યવાહી કરવામાં આવી રહી છે, કોર્ટે એવા અવલોકન સાથે અરજીનો નિકાલ કર્યો કે કરવામાં આવેલા નિવેદનને ધ્યાનમાં રાખીને કોઈ નિર્દેશ આપવાની જરૂર નથી અને અરજદારો માટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૦

અને ૨૦૦ હેઠળ રેકોર્ડ માંગવા સહિત સક્ષમ સત્તાવાળાઓનો સંપર્ક કરવા માટે ખુલ્લું રહેશે.

૩.૨ ફરિયાદી દ્ધારા દાખલ કરવામાં આવેલ સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૫૮/૨૦૦૬ તરીકેની અન્ય અરજી ૨/૫/૨૦૦૭ ના રોજ પાછી ખેંચવામાં આવી હતી જ્યારે રાજ્યના વકીલ દ્ધારા નિવેદન આપવામાં આવ્યું હતું કે તપાસ અને અહેવાલના અનુસંધાનમાં, ૧.૫.૨૦૦૭ ના રોજ ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૧૧૪ અને ૧૨૦બી સાથે વાંચતા કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૧ હેઠળના ગુનાઓ માટે આરોપીઓ સામે ફરિયાદ નોંધવામાં આવી છે. કોર્ટે વધુમાં નિર્દેશ આપ્યો કે નાયબ પોલીસ અધિક્ષક, પાટણની દેખરેખ હેઠળ તપાસ હાથ ધરવામાં આવે જે યોગ્ય પગલાં લેશે.

૩.૩ એનેક્સ્ચર આઈ અને જે ખરાબ વર્તન અને ખોટી ધરપકડ સામે આરોપી નં. ૧ ની રજૂઆતો છે. એનેક્સ્ચર કે એ ૨/૧૧/૨૦૦૯ ના આદેશની નકલ છે જેના દ્ધારા કલેક્ટરના ૧/૫/૨૦૦૯ ના આદેશને પડકારતી અરજી દાખલ કરનાર ફરિયાદી કે જેમાં કલેક્ટરે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે જ્યાં સુધી આરોપી ૨ થી ૪ નો સંબંધ છે ત્યાં સુધી ફરિયાદમાં એવા આક્ષેપો હતા કે અધિકારીઓએ સત્તાવાર કામગીરીના ભાગરૂપે તેમની ફરજો બજાવી હતી અને તેથી ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ મંજૂરી આપવાનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૩.૪ આ કોર્ટે સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને વિનંતી કરી હતી અને તેઓ સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૧૪/૨૦૦૯ ના કાગળો રજિસ્ટ્રીમાંથી મંગાવવાની કોર્ટની વિનંતી સાથે સંમત થયા હતા કારણ કે તેનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. આ ખાસ કરીને વકીલ શ્રી રાજુની રજૂઆતોના પ્રકાશમાં હતું કે જ્યાં મંજૂરીના ઇનકારને પડકારવામાં આવ્યો હતો તે અરજી એકવાર પાછી ખેંચ્યા પછી, ફરિયાદી હવે એવી રજૂઆત કરી શકશે નહીં કે મંજૂરી જરૂરી ન હતી. સદર અરજીના કાગળોનો અભ્યાસ કર્યા પછી જે બહાર આવે છે તે એ પણ છે કે ફરિયાદીએ તપાસમાં રાજ્ય સત્તાવાળાઓના હસ્તક્ષેપની કાર્યવાહીને પડકારતી સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૨૨૧૫/૨૦૦૮ દાખલ કરી હતી જે ૧૩/૨/૨૦૧૨ ના રોજ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી, જ્યારે રાજ્યના વકીલ દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું હતું કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે પ્રોસેસ જારી કરી છે. આરોપીની પેન્ડિંગ અરજી, જે વર્તમાન અરજી છે, તેમાં રજૂઆત કરવાની છૂટ સાથે અરજી પાછી ખેંચવામાં આવી હતી.

૩.૫ એનેક્સ્ચર–એલ નાયબ પોલીસ અધિક્ષક રાધનપુરનો ૬/૨/૨૦૦૭ નો અહેવાલ છે જેણે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટને પ્રોસેસ જારી કરવા પ્રેરિત કર્યા છે જેનાથી વર્તમાન કાર્યવાહી ઊભી થઈ છે. તેથી અહેવાલની સામગ્રીના વિસ્તૃત વર્ણનની જરૂર પડી શકે છે. અહેવાલમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે અરજદારોએ નિમેશ ગેસ

એજન્સીના પરિસરની મુલાકાત લીધી અને ૬૪ ગ્રાહકોના નિવેદનો નોંધ્યા. તેઓએ સ્ટોક રજિસ્ટર અને સિલિન્ડરની પણ તપાસ કરી. ડેપ્યુટી મામલતદાર ભેમાભાઈ પટેલ દ્વારા એક અબ્દુલ આરીફ વોરાનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું. અહેવાલ એ પણ દર્શાવે છે કે એક ફૈઝ મોહમ્મદ ઉમરભાઈનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું જેમાં નિવેદનમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યા હતા. અહેવાલ દર્શાવે છે કે તપાસ પરથી અને અધિકારીઓ દ્વારા મુલાકાતના દિવસે નોંધવામાં આવેલા નિવેદનોની ચકાસણી કર્યા પછી અને તેમની તપાસ કર્યા પછી એવું જાણવા મળ્યું કે ૬૪ ગ્રાહકોમાંથી એક અબ્દુલ બારિક વોરા જેનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું તે ખરેખર ૨૦/૦૪/૧૯૯૫ ના રોજ મૃત્યુ પામ્યો હતો. ફૈઝ મોહમ્મદ ઉમરભાઈના નોંધાયેલા નિવેદનમાં, પાછળથી ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા. તેથી તપાસના પ્રભારી અધિકારીએ એવું તારણ નોંધ્યું કે અધિકારીઓએ ગેસ એજન્સીની પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન પહોંચાડવા માટે ખોટા રેકોર્ડ બનાવ્યા હતા. તેથી અહેવાલ એવું તારણ નોંધે છે કે કરવામાં આવેલી તપાસ પરથી અધિકારીઓની સંડોવણી દર્શાવવા માટે પૂરતી સામગ્રી હતી અને તેથી તેમની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને પછી ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી. કલેક્ટરને જાણ કરવામાં આવી હતી અને આરોપી – અરજદાર નં. ૨ થી ૪ સામે પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરીનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો જ્યારે તેઓ અરજદાર – આરોપી નં. ૧ ની મંજૂરી અંગે રાજ્ય સરકાર પાસેથી સાંભળવાની રાહ જોઈ રહ્યા હતા. અલબત્ત, આ કોર્ટના ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું છે કે પ્રથમ

અરજદાર/અરજદારના સંદર્ભમાં પણ, રાજ્ય સરકારે ૨૪/૬/૨૦૧૧ ના આદેશ દ્વારા મંજૂરી આપવાનો ઈનકાર કર્યો હતો અને તેથી, સુધારા દ્વારા આદેશ મૂકવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.

૪. ગેસ એજન્સીના માલિક – ફરિયાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ એફિડેવિટ–ઇન–રિપ્લાય રેકોર્ડ પર મૂકવામાં આવી છે. તેણીના સોગંદનામામાં, રદબાતલ કરવાની અરજીનો વિરોધ કરતી વખતે, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે મેજિસ્ટ્રેટનો 11/2/2010 નો આદેશ સંપૂર્ણ સકારણવાળો આદેશ છે અને તપાસ અહેવાલના આધારે અરજદારો ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ રક્ષણનો દાવો કરી શકતા નથી તેવો પ્રથમદર્શી અભિપ્રાય ધરાવતા હોવાથી, મેજિસ્ટ્રેટના આદેશમાં દખલગીરીની જરૂર નથી. સોગંદનામામાં વધુમાં જણાવાયું છે કે પરચુરણ ક્રિમિનલ અરજી નં. 11489/2008 માં 20/10/2008 ના હાઈકોર્ટના આદેશ પરથી તે સ્પષ્ટ થાય છે કે કોર્ટે આગોતરા જામીન નામંજૂર કરતી વખતે એવા તારણો નોંધ્યા હતા જે અરજદારોની મજબૂત સંડોવણી દર્શાવશે. અધિકારીઓએ તેમની સત્તાની મર્યાદા વટાવી હતી. તેઓ જાહેર ફરજો બજાવતા હોવાનો તેમનો બચાવ સાચો ન હતો. તેઓએ નિવેદનોમાં છેતરપિંડી કરી હતી અને આવા કૃત્યને તેમની સત્તાવાર ફરજના પાલન તરીકે કહી શકાય નહીં અને તેથી મંજૂરી જરૂરી ન હતી. આ આરોપીઓ દ્વારા વિદ્વાન ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ સમક્ષ દાખલ કરાયેલી રેગ્યુલર જામીન અરજીઓના

મેમો દર્શાવશે કે તેઓએ એકબીજા પર દોષારોપણ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે અને તેથી આ કૃત્ય માટે બધા સાથે મળીને સંયુક્ત રીતે અને અલગથી જવાબદાર છે અને તેથી અરજી ફગાવી દેવામાં આવે.

૫. રેકોર્ડ પરની આવી હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોએ તેમની રજૂઆતો કરી છે. સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી એસ.વી. રાજુ અરજદારો માટે શ્રી વિજય શાહ સાથે હાજર થયા છે. વિદ્વાન વકીલ શ્રી એમ.એમ. તિર્મિઝી સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ ફરિયાદી વતી હાજર થયા છે અને વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી હિમાંશુ પટેલ સામાવાળા નં. ૧ – રાજ્ય વતી હાજર થયા છે.

૬. અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી એસ.વી. રાજુએ નીચે મુજબ રજૂઆત કરી:

(એ). કે અધિકારીઓ – અરજદાર નં. ૧ થી ૪ એ તેમની સત્તાવાર ક્ષમતામાં ગેસ એજન્સીની તપાસ કરી હતી. આવી તપાસ દરમિયાન, તેઓએ ગેસ એજન્સી ખાતે ૬૪ ગ્રાહકોના નિવેદનો નોંધ્યા હતા અને નિવેદનો નોંધતા પહેલા વિઝિટ બુકમાં એન્ટ્રી કરવામાં આવી હતી. નોંધપાત્ર રીતે, તેથી આવી કવાયત જાહેર સેવક તરીકેની તેમની ફરજના પાલન રૂપે હતી.

(બી). કે હકીકતો પરથી સ્પષ્ટ થશે કે કલેક્ટર અને રાજ્ય સરકાર બંનેએ વર્તમાન અરજદારો સામે પ્રોસિક્યુશનની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કર્યો છે. તેથી જ્યારે પ્રોસિક્યુશનની મંજૂરી નામંજૂર કરવામાં આવી છે ત્યારે આવી પ્રોસેસ જારી કર્યા પછી હવે કાર્યવાહી આગળ ધપાવવામાં કોઈ હેતુ સચવાશે નહીં.

(સી). એફ.આઇ.આર. નું વાંચન પણ કોઈ ગુનો કર્યાનું છતું કરતું નથી. જો આઇ.પી.સી. ની કલમો ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૧ અને ૧૧૪ લાગુ કરવા માટેના ઘટકો વાંચવામાં આવે, તો આવા ઘટકો સંતોષવામાં આવતા નથી. તેને છેતરપિંડીનું કૃત્ય કહી શકાય નહીં. શ્રેષ્ઠ રીતે, તેવું સ્વીકાર્યા વિના પણ, તે બેદરકારી હોઈ શકે છે અને બેદરકારીને એવી ન કહી શકાય કે જેના માટે વ્યક્તિને પ્રોસિક્યુશનનો સામનો કરવો પડે.

(ડી) કે કોઈ છેતરપિંડી કરવામાં આવી નથી અથવા એમ કહી શકાય નહીં કે કલમ ૪૬૫ અને ૪૭૧ સાથે કલમ ૪૬૪ વાંચતા કલ્પના કર્યા મુજબ ખોટા દસ્તાવેજો બનાવવામાં આવ્યા છે અને તેથી આવા કૃત્યને છેતરપિંડી કહી શકાય નહીં. મોહમ્મદ ઈબ્રાહિમ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય (૨૦૦૯) ૮ એસ.સી.સી. ૭૫૧ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

(ઇ) જ્યાં સુધી મૃત વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવાનો પ્રશ્ન છે, એજન્સી ખાતે હાજર રહેલા અધિકારીઓએ જે વ્યક્તિ હાજર હતી તેનું નિવેદન નોંધ્યું હતું. કોઈ એવી રીત કે પદ્ધતિ અથવા કોઈ ઓળખ નહોતી જેના આધારે નિવેદન આપનાર વ્યક્તિની ઓળખ થઈ શકી હોત. તેથી નિવેદન શુદ્ધ બુદ્ધિથી નોંધવામાં આવ્યું હતું. એવું દર્શાવવા માટે કંઈ ન હતું કે નિવેદન આપનાર વ્યક્તિ ખરેખર હવે જીવિત નથી. ઓળખની ગેરહાજરીમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે શુદ્ધ બુદ્ધિથી નોંધાયેલા આવા નિવેદનને નોંધવામાં કોઈ ગુનાહિત ઈરાદો હતો. તેથી, અધિકારીઓએ કોઈ ગુનો કર્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં જો જે વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું તે વ્યક્તિ પાછળથી મૃત હોવાનું જણાયું હોય. અબ્દુલ બારિક વોરા તરીકે ઓળખાણ આપનાર વ્યક્તિ પાસે માત્ર ગેસ કનેક્શન પાસબુક હતી અને તેથી તેની ઓળખ ચકાસી શકાય તેવી કોઈ રીત ન હતી.

(એફ) અધિકારીઓની કવાયત ૬૪ ગ્રાહકોના નિવેદનો નોંધવાની હતી. આવી કવાયતના આધારે, જિલ્લા પુરવઠા અધિકારીએ ગેસ એજન્સીનું લાઇસન્સ રદ કર્યું. કલેક્ટરે આદેશ મંજૂર કર્યો. તેથી રદ કરવાનો આદેશ માત્ર આ વ્યક્તિઓના બે નિવેદનો પર આધારિત ન હતો અને તેથી એવું કહી શકાય નહીં કે આવા નિવેદનો કોઈ અંતિમ લક્ષ્ય સિદ્ધ કરવા માટે એટલે કે લાઇસન્સ રદ કરવા માટે નોંધવામાં આવ્યા હતા.

(જી) વૈકલ્પિક રીતે, શ્રી એસ.વી. રાજુએ રજૂઆત કરી કે તેને બેદરકારીનું કૃત્ય સ્વીકાર્યા વિના પણ, જો તેવું હોય, તો બેદરકારીને ક્યારેય ગુનો ગણી શકાય નહીં. આ રજૂઆતના સમર્થનમાં, સુપ્રીમ કોર્ટના નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

(૧) અનિલ કુમાર બોસ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, (૧૯૭૪) ૪ એસ.સી.સી. ૬૧૬

(૨) એન.વી. થાયુમુનવર વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, ૨૦૧૫ ક્રિ.એલ.જે. ૩૯૦૫

(૩) રાધે શ્યામ ખેમકા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, (૧૯૯૩) ૩ એસ.સી.સી. ૫૪

(૪) રામદેવ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, (૨૦૧૫) ૬ એસ.સી.સી. ૪૩૯

(૫) છત્ર રામ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, (૧૯૮૦) ૧ એસ.સી.સી. ૪૬૦

(એચ). કે આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અધિનિયમની કલમ ૧૫એ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદારો સામે પ્રોસિક્યુશન પ્રતિબંધિત છે. અધિકારીઓ તેમની ફરજના પાલન રૂપે કામ કરી રહ્યા હોવાથી અથવા કામ કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતા હોવાથી, જ્યારે તેઓ માત્ર અધિનિયમ હેઠળના આદેશોની જોગવાઈઓને અમલમાં મૂકી રહ્યા હોય ત્યારે તેઓ આવા પ્રોસિક્યુશનથી રક્ષણ મેળવવા માટે હકદાર છે. આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળના આદેશના અનુસંધાનમાં નિરીક્ષણ કરવામાં

આવ્યું હતું અને તેથી અધિનિયમની કલમ ૧૫એ હેઠળ મંજૂરી વિના પ્રોસિક્યુશન થઈ શકશે નહીં.

(આઇ) વૈકલ્પિક રીતે, એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ મંજૂરી પણ જરૂરી છે. હવે જ્યારે મંજૂરી આપવામાં આવી નથી, ત્યારે કોઈ વધુ પગલાં લેવાની જરૂર નથી અને ફરિયાદ રદ થવા પાત્ર છે. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે અરજદારે મંજૂરી નામંજૂર કરવા સામે અરજી કરી હતી અને તે પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી અને તેથી તે ફરિયાદીને અનુગામી ફરિયાદ દાખલ કરવાની પરવાનગી આપશે નહીં.

(જે). ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ મંજૂરીના પ્રશ્ન પર સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી રાજુ દ્વારા બાર સમક્ષ ઘણા ચુકાદાઓ ટાંકવામાં આવ્યા છે. શ્રી રાજુની રજૂઆતમાં, જ્યારે કોઈ કૃત્ય તેમની ફરજો બજાવતી વખતે કરવામાં આવે છે અથવા ફરજો બજાવવાનું તાત્પર્ય ધરાવતું હોય ત્યારે પણ, અધિકારીઓ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ ની રક્ષણાત્મક છત્રછાયા હેઠળ હોય છે. જો કૃત્ય તેમની ફરજની મર્યાદા ઓળંગીને અથવા તેમની ફરજના ભાગરૂપે કરવામાં આવ્યું હોય, તો પણ મંજૂરી પૂર્વશરત છે અને આવી મંજૂરી વિના પ્રોસિક્યુશન રદ થવું જોઈએ. શ્રી રાજુ દ્વારા વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે મંજૂરીનો પ્રશ્ન એવો પ્રશ્ન છે જે પ્રાથમિક તબક્કે નક્કી થવો જોઈએ

કારણ કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની યોજના જોતા, જે પ્રકરણ XIV માં કલમ આવે છે તેનું શીર્ષક "કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે જરૂરી શરતો" છે. તેથી, મંજૂરીનો પ્રશ્ન અધિકારક્ષેત્રનો પ્રશ્ન છે. તેથી, આ કેસની હકીકતોમાં પણ જ્યારે મંજૂરી નામંજૂર કરવામાં આવી છે, ત્યારે હવે મંજૂરી નામંજૂર કરવામાં આવી હોવાથી ફરિયાદને પેન્ડિંગ રાખવાનો કોઈ હેતુ સરશે નહીં.

કલમ ૧૯૭ ના પ્રશ્ન પર બાર સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ સાથે ચુકાદાના પાછલા ભાગમાં વ્યવહાર કરવામાં આવશે.

૬. બીજી તરફ, શ્રી એમ.એમ. તિર્મિઝીએ તેમની રજૂઆતો દ્વારા પેપર બુકના પાના નં. ૩૨ તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોરીને દલીલ કરી છે કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે અન્યથા પણ એવું નોંધ્યું છે કે પ્રશ્નવાળા બે નિવેદનો ઉપરાંત અન્ય ઘણા નિવેદનોમાં ફેરફારો કરવામાં આવ્યા છે અને તેથી ફરિયાદીને હેરાન કરવાનો સ્પષ્ટ ઈરાદો જણાતો હતો. તેમણે આવા નિવેદનો લેખિત દલીલો સાથે જોડ્યા છે. શ્રી તિર્મિઝી વધુમાં દલીલ કરે છે કે ફરિયાદના ફકરા ૭ થી ૯ વાંચવાથી અરજદારોની સંડોવણી એકદમ સ્પષ્ટ થાય છે અને તે ઈન્ડિયન પીનલ કોડની શિક્ષાત્મક જોગવાઈઓ લાગુ કરવા માટે પૂરતા છે.

૬.૧ શ્રી તિર્મિઝીએ એનેક્સ્ચર એલ પર ડી.એસ.પી. ના અહેવાલ તરફ કોર્ટનું

ધ્યાન દોર્યું છે અને દલીલ કરી છે કે અહેવાલ જોતાં, પોલીસ તપાસમાં પૂરતો અને પ્રથમદર્શી કેસ સાબિત થાય છે જે નિવેદનોમાં છેડછાડ દર્શાવે છે. તેથી, શ્રી તિર્મિઝીની રજૂઆતમાં, કોર્ટ પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી શકે નહીં અને જ્યારે અરજદારો/આરોપીઓ સામે તપાસ કરવા માટે પ્રથમદર્શી કેસ હોય ત્યારે એફ.આઇ.આર. રદ કરી શકે નહીં. શ્રી તિર્મિઝીના મતે, આ કોર્ટનો ૩૦/૦૪/૨૦૧૦ નો આદેશ કે જેમાં એવી દલીલ નોંધવામાં આવી હતી કે આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અધિનિયમની કલમ ૧૫એ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી, તે કોર્ટને એ દર્શાવ્યા વિના મેળવવામાં આવ્યો હતો કે જ્યારે રેકોર્ડમાં છેતરપિંડીનો પ્રથમદર્શી કેસ સાબિત થાય છે, ત્યારે તેને એવો કેસ કહી શકાય નહીં જ્યાં અધિનિયમની કલમ ૧૫એ હેઠળ રક્ષણ ઉપલબ્ધ હોય.

૬.૨ શ્રી તિર્મિઝીએ વધુમાં ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૪૮૯/૨૦૦૮ માં પસાર કરાયેલ ૨૦/૧૦/૨૦૦૮ ના આદેશ તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું છે જેથી તેઓ દલીલ કરી શકે કે આ કોર્ટે પણ અરજદારોને આગોતરા જામીન આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. તેમણે મને આદેશની સામગ્રી બતાવી છે અને તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં આદેશના ફકરા ૯ તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું છે કે કોર્ટે પણ એવો અભિપ્રાય આપ્યો છે કે અરજદારોની સંડોવણી એ તપાસનો વિષય છે. હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, કોર્ટે વચગાળાના જામીન નામંજૂર કર્યા

હતા અને તેથી તે એવો કેસ હતો જ્યાં આ કોર્ટે પણ ફરિયાદ રદ કરવા માટેની તેની અસાધારણ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ નહીં. આદેશ પસાર થયા પછી, તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને અહેવાલ નિશ્ચિતપણે આરોપીઓની સંડોવણી તરફ ઈશારો કરે છે અને અહેવાલ અભિપ્રાય આપે છે કે કેસ સાબિત થાય છે. તેથી, કોર્ટે ફરિયાદ રદ કરવી જોઈએ નહીં. શ્રી તિર્મિઝીએ આ કોર્ટનું ધ્યાન રેગ્યુલર જામીનના આદેશો તરફ પણ દોર્યું છે અને ધ્યાન દોર્યું છે કે દરેક અધિકારી પોતાનો બચાવ કરી રહ્યો છે અને કૃત્ય કે ચૂક માટે બીજા પર દોષારોપણ કરી રહ્યો છે અને તેથી દેખીતી રીતે તે બધા સંયુક્ત રીતે અને અલગ અલગ રીતે જવાબદાર છે અને તેથી તે બધા સામે પ્રોસિક્યુશન થવું જોઈએ. શ્રી તિર્મિઝીએ વધુમાં ધ્યાન દોર્યું કે અગાઉ પણ એક જનક ગેસ એજન્સીએ સમાન ગુનાઓ માટે અધિકારીઓ સામે ફરિયાદ નોંધાવી હતી અને તેથી અધિકારીઓ/આરોપીઓ એજન્સીની પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન પહોંચાડવા માટે રેકોર્ડમાં આવા ફેરફારો કરવા અથવા રેકોર્ડ સાથે છેડછાડ કરવા માટે જાણીતા છે.

૬.૩ શ્રી તિર્મિઝીએ પ્રકાશ સિંહ બાદલ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય (૨૦૦૭) ૧ એસ.સી.સી. ૧ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો છે જેથી તેઓ તેમની દલીલને સમર્થન આપી શકે કે છેતરપિંડી અથવા છેડછાડના ગુના માટે મંજૂરી જરૂરી નથી. તેમણે શ્રી એસ.વી. રાજુ દ્વારા બાર સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓને પણ અલગ પાડ્યા છે. અગાઉ ચર્ચા કર્યા મુજબ સંબંધિત

પક્ષો દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ સાથે પાછળથી વ્યવહાર કરવામાં આવશે.

૭. શ્રી હિમાંશુ પટેલ, વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા કથનો તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું છે અને દલીલ કરી છે કે ફરિયાદ વાંચવાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ગુનાઓ સાબિત થયા છે. અધિકારીઓની ક્રિયાઓ પરથી સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ્ય/ખરાબ ઈરાદો સ્પષ્ટપણે દેખાઈ આવે છે અને તેથી આવી ચૂકોને તેમની ફરજના પાલનમાં અથવા તેમની ફરજ બજાવવાના તાત્પર્યમાં અથવા હોદ્દાના ભાગરૂપે કરવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં કે જેનાથી તેમને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ રક્ષણ મળી શકે. તેમણે એ વાત પર પણ ભાર મૂક્યો છે કે જો ફરિયાદના ફકરા ૮ ની તપાસ કરવામાં આવે તો રેકોર્ડ સાથે છેડછાડના આક્ષેપો ગંભીર છે અને તેથી આવી ક્રિયાઓને જાહેર ફરજના પાલન રૂપે કરવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં અને તેથી તે એવી ક્રિયાઓ ન હોઈ શકે જેના માટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ મંજૂરીની જરૂર હોય.

૮. સંબંધિત પક્ષો માટે વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી, અગાઉ ચર્ચા કર્યા મુજબ, હું હવે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ ના સંદર્ભમાં વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી એસ.વી. રાજુ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓનો

સંદર્ભ લઈશ.

૮.૧ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ પૂરી પાડે છે કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ અથવા જાહેર સેવક પર કોઈ ગુનાનો આરોપ હોય જે તેની સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે અથવા પાલન કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતો હોય ત્યારે કરવામાં આવ્યો હોવાનું આક્ષેપ હોય, ત્યારે સરકારની પૂર્વ મંજૂરી વિના કોઈ પણ કોર્ટ આવા ગુનાની નોંધ લેશે નહીં. વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી એસ.વી. રાજુની રજૂઆત એવી છે કે, અરજદારો સામે જે ગુના માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે તે તેમની સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે અથવા પાલન કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતી વખતે કરવામાં આવ્યો હોવાને કારણે સરકારની મંજૂરી જરૂરી હતી. આ રજૂઆતની સાથે જ શ્રી રાજુએ આ કોર્ટ સમક્ષ નીચેના ચુકાદાઓ ટાંક્યા છે:

(૧) વિરુપાક્ષપ્પા વીરપ્પા કદમપુર વિરુદ્ધ મૈસુર રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૮૪૯. આ નિર્ણય એવું સૂચવવા માટે ટાંકવામાં આવ્યો છે કે જ્યારે કોઈ કૃત્ય "ફરજના ભાગરૂપે" કરવામાં આવે છે અને જો ફરજમાં બેદરકારી હોય, તો આવા કૃત્યો સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે કરવામાં આવ્યા હોવાનું કહી શકાય અને તેથી આવા કૃત્યો ફરજમાં બેદરકારી સમાન હોય તો પણ તે "હોદ્દાના ભાગરૂપે" કરવામાં આવ્યા હોવાનું માનવામાં આવશે. શ્રી રાજુએ, તેથી, રજૂઆત કરી કે જે કૃત્યો

માટે અરજદારો પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે તે "હોદ્દાના ભાગરૂપે" છે અને તેથી અરજદારોને કલમ ૧૯૭ હેઠળ રક્ષણ ઉપલબ્ધ છે.

(૨) કે.કે. પટેલ અને અન્ય વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૦) ૬ એસ.સી.સી. ૧૯૫. શ્રી રાજુના મતે, આ ચુકાદા મુજબ, સુપ્રીમ કોર્ટે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે કૃત્ય "ફરજના ભાગરૂપે" કરવામાં આવે છે, ત્યારે પણ જો આવા કૃત્યો ફરજના આવરણ હેઠળ કરવામાં આવે, તો તે કૃત્ય ફરજમાં બેદરકારી સમાન ગણાશે અને જ્યારે અરજદારો પર જે ગુનાઓ માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે તેના ઘટકો વાંચવામાં આવે, ત્યારે તે દર્શાવે છે કે જ્યાં સુધી જાહેર સેવક "હોદ્દાના ભાગરૂપે" કાર્ય ન કરતો હોય ત્યાં સુધી આવા ગુનાઓ કરી શકાય નહીં.

(૩) બી. સાહા અને અન્ય વિરુદ્ધ એમ.એસ. કોચર, (૧૯૭૯) ૪ એસ.સી.સી. ૧૭૭. આ ચુકાદો શ્રી એસ.વી. રાજુ દ્વારા તેમની દલીલના સમર્થનમાં ટાંકવામાં આવ્યો છે કે, જ્યારે આચરવામાં આવેલા ગુના અને સત્તાવાર ફરજના પાલન વચ્ચે પ્રત્યક્ષ અને વાજબી સંબંધ હોય, ત્યારે આરોપીને કલમ ૧૯૭ હેઠળ રક્ષણ ઉપલબ્ધ છે. શ્રી રાજુના મતે, કેસની હકીકતો પરથી, આ ચુકાદો અરજદારોને સમર્થન આપે છે કારણ કે ફરિયાદ વાંચવા પરથી, વ્યાજબી રીતે એવું તારણ કાઢી શકાય છે કે

આચરવામાં આવેલા ગુના અને સત્તાવાર ફરજના પાલન વચ્ચે પ્રત્યક્ષ અને વાજબી સંબંધ હતો.

(૪) બિહાર રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ પી.પી. શર્મા આઈ.એ.એસ. અને અન્ય, ૧૯૯૨ સપ્લિમેન્ટ (૧) એસ.સી.સી. ૨૨૨. કોર્ટનું ધ્યાન ચુકાદાના ફકરા ૬૨ અને ૬૩ તરફ દોરવામાં આવ્યું છે જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ અને આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અધિનિયમની કલમ ૧૫–એ ટાંકી છે. શ્રી રાજુના મતે, જો વાંધાજનક કૃત્ય બેદરકારીથી અથવા ફરજમાં લાપરવાહીથી અથવા તેની મર્યાદાની બહાર કરવામાં આવ્યું હોય, તો પણ કલમ ૧૯૭ અને સમાન જોગવાઈઓ આરોપી વ્યક્તિ દ્વારા દ્વેષપૂર્ણ, ત્રાસદાયક અથવા ક્ષુલ્લક આક્ષેપ અથવા પ્રોસિક્યુશન સામે છત્ર તરીકે કાર્ય કરે છે.

(૫) રાજ્ય સી.બી.આઈ. મારફતે વિરુદ્ધ બી.એલ. વર્મા અને અન્ય, (૧૯૯૭) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૭૨. શ્રી રાજુએ આ ચુકાદો તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં ટાંક્યો હતો કે એકવાર આક્ષેપિત ક્રિયાઓ સત્તાવાર ફરજોના કાયક્ષેત્રમાં આવે છે, ત્યારે કલમ ૧૯૭ હેઠળ સંજ્ઞાન લેવું ફરજિયાત છે. આવા જાહેર સેવકના પ્રોસિક્યુશન માટે સક્ષમ સત્તાધિકારીની મંજૂરી આવશ્યક છે અને પૂર્વ મંજૂરી વિના આવા સંજ્ઞાન

પર પ્રતિબંધ છે.

(૬) સુરેશકુમાર ભીખમચંદ જૈન વિરુદ્ધ પાંડે અજયભૂષણ અને અન્ય, (૧૯૯૮) ૧ એસ.સી.સી. ૨૦૫. આ ચુકાદો વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાજુ દ્વારા એવી દલીલ કરવા માટે ટાંકવામાં આવ્યો છે કે, સંજ્ઞાન સામે પ્રતિબંધ માટેની દલીલને પ્રારંભિક તબક્કે જ ઉઠાવવાની પરવાનગી આપવી જોઈએ અને બચાવ પુરાવા દ્વારા પ્રોસિક્યુશનના કેસના ગુણદોષ સામે પુરાવા રજૂ કરવાની સામાન્ય પ્રક્રિયા અનુસરવાની જરૂર નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, શ્રી રાજુના મતે, જ્યારે કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવે છે કે ક્રિયા અથવા ગુના સત્તાવાર ફરજોના પાલન રૂપે છે, ત્યારે કાયદો પૂરો પાડે છે કે મંજૂરીનો પ્રશ્ન કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને સ્પર્શે છે અને તેનો નિર્ણય પ્રારંભિક તબક્કે જ થવો જોઈએ.

(૭) ઓરિસ્સા રાજ્ય કુમાર રાઘવેન્દ્રસિંહ અને અન્ય મારફતે વિરુદ્ધ ગણેશચંદ્ર જ્યુ, (૨૦૦૪) એસ.સી.સી. ૪૦. શ્રી રાજુએ આ ચુકાદો એવી દલીલ કરવા માટે ટાંક્યો છે કે, જ્યારે જાહેર સેવક દ્વારા કરવામાં આવેલ આક્ષેપિત કૃત્ય એવું હોય જે તેની સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે વ્યાજબી રીતે સંબંધિત હોય, ભલે તેણે પોતાની ફરજની મર્યાદા ઓળંગીને કાર્ય કર્યું હોય, જ્યારે ગુનો કરવા સાથે વાજબી સંબંધ હોય,

ત્યારે કલમ ૧૯૭ હેઠળ રક્ષણ ઉપલબ્ધ છે. આ ચુકાદો શ્રી રાજુ દ્વારા એવું કહેવા માટે પણ ટાંકવામાં આવ્યો છે કે મંજૂરીનો પ્રશ્ન અધિકારક્ષેત્રને સ્પર્શે છે અને તેથી કોઈપણ મંજૂરીની ગેરહાજરીમાં, કોર્ટને ફરિયાદ સ્વીકારવાથી અટકાવવામાં આવે છે.

(૮) રાકેશકુમાર મિશ્રા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૧ એસ.સી.સી. ૫૫૭. આ પણ શ્રી રાજુ દ્વારા તેમની દલીલના સમર્થનમાં ટાંકવામાં આવેલ ચુકાદો છે કે ભલે ફરજમાં લાપરવાહી હોય, જે વર્તમાન કેસની હકીકતો પરથી સ્પષ્ટ હોય તો પણ, કલમ ૧૯૭ હેઠળ રક્ષણ ઉપલબ્ધ છે. વર્તમાન અરજદારોએ જે કૃત્ય કર્યું હોવાનો આક્ષેપ છે તે એ મર્યાદામાં આવશે કે તે દર્શાવે કે તે વ્યાજબી રીતે તેની સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે કરવામાં આવ્યું હતું અને તે વાંધાજનક કૃત્ય કરવા માટે માત્ર એક આવરણ ન હતું.

(૯) અંજનીકુમાર વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, ૨૦૦૮ (૨) જી.એલ.એચ. ૪૨૩. આ ચુકાદો વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાજુ દ્વારા તેમની દલીલના સમર્થનમાં ટાંકવામાં આવ્યો હતો કે "તેની સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે કાર્ય કરતી વખતે અથવા કાર્ય કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતી વખતે" શબ્દને એ હકીકતના સંદર્ભમાં સમજવાની જરૂર છે કે જ્યારે ગુનો

તેની સત્તાવાર ફરજ સાથે વ્યાજબી રીતે સંબંધિત હોય ત્યારે મંજૂરી જરૂરી છે. આ ચુકાદા પર આધાર રાખીને વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે, વર્તમાન કેસની હકીકતો હરિયાણા રાજ્ય વિરુદ્ધ ભજનલાલ, ૧૯૯૨ સપ્લિમેન્ટ (૧) એસ.સી.સી. ૩૩૫ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા દર્શાવેલ શ્રેણીઓ હેઠળ સ્પષ્ટપણે આવશે, તેથી, કાર્યવાહી રદ કરવી જોઈએ.

(૧૦) નારાયણ હરિ તારકુંડે વિરુદ્ધ યશવંત રાવજી નાઈક, ૧૯૨૮ ઈન્ડિયન લો રિપોર્ટ્સ (વોલ્યુમ ૫૨) ૮૩૨. આ ચુકાદો પણ વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ દ્વારા એવી દલીલ કરવા માટે ટાંકવામાં આવ્યો છે કે જ્યારે પ્રથમદર્શી રીતે સ્થાપિત થાય છે કે કૃત્ય "ફરજના ભાગરૂપે" હતું, ત્યારે મંજૂરી મેળવવાનું રક્ષણ ફરજિયાત છે.

(૧૧) ડી.ટી. વિરૂપાક્ષપ્પા વિરુદ્ધ સી સુભાષ, (૨૦૧૫) ૧૨ એસ.સી.સી. ૨૩૧. શ્રી એસ.વી. રાજુના મતે, આ ઓથોરિટી તેમના કેસના સમર્થનમાં ટાંકવામાં આવી છે કે જ્યારે ગુના અને સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે વાજબી સંબંધ હોય, ત્યારે સરકારની મંજૂરી જરૂરી છે.

(૧૨) એન.વી. થાયુમનવર વિરુદ્ધ રાજ્ય, ૨૦૧૫ ક્રિ.એલ.જે. ૩૯૦૫. આ ચુકાદો પણ તેમની દલીલના સમર્થનમાં ટાંકવામાં આવ્યો હતો કે જ્યારે કૃત્ય ફરજમાં લાપરવાહી સમાન હોય ત્યારે પણ આરોપીને કલમ ૧૯૭ હેઠળ રક્ષણ ઉપલબ્ધ છે.

(૧૩) મોહમ્મદ ઈબ્રાહિમ અને અન્ય વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૯) ૮ એસ.સી.સી. ૭૫૧. આ ચુકાદો વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ.વી. રાજુ દ્વારા તેમની દલીલના સમર્થનમાં ટાંકવામાં આવ્યો છે કે અરજદારો દ્વારા જે કૃત્ય / ગુનો કરવામાં આવ્યો હોવાનો આક્ષેપ છે તે ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૪૬૪ અને ૪૬૫ ના માપદંડોની અંદર આવી શકે નહીં, કારણ કે કાયદેસર સત્તા વિના દસ્તાવેજમાં ફેરફાર કરવાનો કોઈ અપ્રામાણિક અથવા કપટપૂર્ણ ઈરાદો ન હતો.

(૧૪) છત્તારામ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, ૧૯૮૦ ૧ એસ.સી.સી. ૪૬૦. શ્રી રાજુના મતે, જો સત્તાવાર ફરજ બજાવવામાં બેદરકારી હોય તો પણ તે ગુનો આચરવા સમાન ગણી શકાય નહીં જે પ્રોસિક્યુશનને આમંત્રણ આપી શકે. કોઈ ગુનાહિત ઈરાદો ન હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આ ચુકાદાઓ ટાંકીને વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ.વી. રાજુનો કેસ એવો છે કે આ એક એવો કેસ છે જ્યાં અરજદારો દ્વારા જે કૃત્ય / ગુનો કરવામાં આવ્યો

હોવાનો આક્ષેપ છે તે સ્પષ્ટપણે એવા ગુનાના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે જે તેણે તેની સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે અથવા પાલન કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતી વખતે કર્યો હોવાનો આક્ષેપ છે. અન્યથા પણ, આવા કૃત્યનો ફરજોની પ્રકૃતિ સાથે વાજબી સંબંધ છે અને તેથી જ્યારે આવું કૃત્ય "ફરજના ભાગરૂપે" પણ કરવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે કલમ ૧૯૭ હેઠળ રક્ષણ ઉપલબ્ધ છે.

૯. શ્રી એસ.વી. રાજુ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ સામે, શ્રી એમ.એમ. તિર્મિઝીએ નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે.

(એ) પ્રકાશ સિંહ બાદલ અને અન્ય વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૭) ૧ એસ.સી.સી. ૧. આ ઓથોરિટી પર શ્રી તિર્મિઝી દ્વારા તેમની દલીલના સમર્થનમાં આધાર રાખવામાં આવ્યો છે કે જ્યારે આક્ષેપો આરોપીએ છેતરપિંડી કરી હોય અથવા રેકોર્ડમાં ફેરફાર કર્યા હોય અને છેડછાડ કરી હોય તે પ્રકારના હોય, ત્યારે એવું કહી શકાય નહીં કે આવા જાહેર સેવક દ્વારા સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે અથવા પાલન કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતી વખતે ગુનો કરવામાં આવ્યો છે. આવા કિસ્સાઓમાં, સત્તાવાર દરજ્જો માત્ર ગુનો કરવાની તક પૂરી પાડે છે.

(બી) મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ દેવહરી દેવસિંહ પવાર અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૨ એસ.સી.સી. ૫૪૦. આ ઓથોરિટી એ વલણને સમર્થન આપવા માટે ટાંકવામાં આવી હતી કે જ્યારે રેકોર્ડમાં ફેરફાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે આવા કૃત્ય/ચૂક અને ગુનાનો સત્તાવાર કૃત્ય સાથે સંબંધ હોવાનું કહી શકાય નહીં. આવા ગુનાને સત્તાવાર ફરજો બજાવવા સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી અને તેથી મંજૂરી જરૂરી નથી. વધુમાં, મંજૂરીના કિસ્સામાં, એ જરૂરી નથી કે પ્રશ્નનો નિર્ણય પ્રારંભિક તબક્કે જ થવો જોઈએ પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવા માટે ખુલ્લો રાખી શકાય છે કારણ કે પાછળના તબક્કે પુરાવાના મૂલ્યાંકન પર ટ્રાયલ કોર્ટ એ નક્કી કરવા માટે વધુ સારી સ્થિતિમાં હોય છે કે શું ગુના અને જે ફરજ બજાવવામાં આવી છે તેની વચ્ચે સંબંધ છે.

(સી) શ્રી તિર્મિઝીએ આ કોર્ટ દ્વારા ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૧૦૮૬૯/૨૦૦૯ માં અપાયેલા ૧૭/૩/૨૦૧૭ (કોરમ: ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.જે. શાસ્ત્રી) ના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો છે. આ ચુકાદો એ પ્રશ્નના સંદર્ભમાં ટાંકવામાં આવ્યો હતો કે શું કોઈ કૃત્ય સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે કરવામાં આવ્યું હોવાનું કહી શકાય. આ ચુકાદો એવી દલીલ કરવા માટે પણ ટાંકવામાં આવ્યો છે કે કરવામાં આવેલા આક્ષેપો ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ ના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે કે કેમ તે નિષ્કર્ષ પર

આવવા માટે ટ્રાયલ દરમિયાન તપાસ કરવાનું કામ ટ્રાયલ કોર્ટનું છે.

૧૦. સામાવાળા નં. ૨ ગેસ એજન્સીના માલિક હતા. એજન્સીની કામગીરી સામે ઘણી ફરિયાદો મળ્યા પછી, નાગરિક પુરવઠા વિભાગ અને સંબંધિત વિભાગો હેઠળ કામ કરતા અધિકારીઓ એવા અરજદારો ૧૯/૦૭/૨૦૦૫ ના રોજ રેકોર્ડ, નિરીક્ષણ અને ઇન્વેન્ટરી તપાસવા એજન્સીના દરવાજે પહોંચ્યા. વિઝિટ બુકમાં સહી કર્યા પછી, તેઓએ ૬૪ ગ્રાહકોના નિવેદનો નોંધ્યા. આ રીતે કરવામાં આવેલ નિરીક્ષણના આધારે, અરજદાર નં. ૧ એ ૧/૨/૨૦૦૬ ના રોજ ગેસ એજન્સીનું લાઇસન્સ રદ કરતો આદેશ જારી કર્યો. ૨૭/૨/૨૦૦૬ ના રોજ કલેક્ટર દ્વારા આદેશની પુષ્ટિ કરવામાં આવી. ડેપ્યુટી સેક્રેટરીએ ૪/૦૭/૨૦૦૬ ના આદેશ દ્વારા એજન્સીની રિવિઝન મંજૂર કરી અને લાઇસન્સ પુનઃસ્થાપિત કર્યું.

૧૦.૧ ફરિયાદીએ ૮/૨/૨૦૦૬ ના રોજ અધિકારીઓ સામે ફરિયાદ કરતા સત્તાવાળાઓને રજૂઆત કરી. ૧.૫.૨૦૦૭ ના રોજ, તેણે રાધનપુર પોલીસ સ્ટેશનમાં ફર્સ્ટ ઇન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ નોંધાવ્યો. ફરિયાદમાં આક્ષેપો એવા હતા કે અધિકારીઓએ ગ્રાહકોના નિવેદનો નોંધતી વખતે એક અબ્દુલ બારિકનું નિવેદન નોંધ્યું હતું જે પહેલેથી જ મૃત્યુ પામ્યો હતો. તેનું મૃત્યુ ૨૦.૦૪.૧૯૯૫ ના રોજ થયું હતું. તેવી જ રીતે, ફૈઝ મોહમ્મદ ઉમરભાઈનું નિવેદન નોંધ્યા પછી,

એજન્સીને ખોટી રીતે ફસાવવા અને તેની પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન પહોંચાડવાના ઈરાદાથી અલગ પેનથી ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા.

૧૦.૨ તપાસ આગળ ન વધતા ફરિયાદીએ હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો. વર્તમાન અરજદારોના જણાવ્યા મુજબ, પોલીસ સત્તાવાળાઓને તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે ફરિયાદીની અરજી પેન્ડિંગ હોવાથી, ડી.એસ.પી., પાટણે ૯/૩/૨૦૦૬ ના રોજ એક અહેવાલ સુપરત કર્યો હતો જેમાં જણાવાયું હતું કે વધુમાં વધુ મૃત વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવું એ બેદરકારી હતી. તેથી, ડી.એસ.પી. એ અભિપ્રાય આપ્યો કે આના માટે ખાતાકીય કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાય અને તે ચૂક માટે એફ.આઇ.આર. નોંધવી યોગ્ય નથી. ફરિયાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીનો ૨૦/૩/૨૦૦૬ ના રોજ એ નિવેદન પર નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો કે તપાસ પ્રગતિમાં છે અને મામલો ડી.એસ.પી. સમક્ષ પેન્ડિંગ છે. ફરિયાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલી અનુગામી અરજી સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૫૮/૨૦૦૬ માં, જ્યારે નિવેદન આપવામાં આવ્યું કે ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૧૧૪ અને ૧૨૦(બી) સાથે વાંચતા કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૧ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે પોલીસ દ્વારા એફ.આઇ.આર. નોંધવામાં આવી છે, ત્યારે અરજદારે અરજી પાછી ખેંચી લીધી.

૧૦.૩ આરોપીઓના જણાવ્યા મુજબ, સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં.

૨૬૫/૨૦૦૬ તરીકેની અરજીનો ૨૦/૩/૨૦૦૬ ના રોજ એ હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો કે ૯/૩/૨૦૦૬ ના રોજ, ડી.એસ.પી., પાટણે એક અહેવાલ સુપરત કર્યો હતો જેમાં ઠરાવ્યું હતું કે કાર્યવાહી/ચૂક ફોજદારી ગુનો ન હતી અને વધુમાં વધુ તે બેદરકારીનો કિસ્સો હતો અને તેથી માત્ર ખાતાકીય પગલાં જ વાજબી હતા. અલબત્ત આ સાચું નથી. ભલે ડી.એસ.પી., પાટણે અભિપ્રાય આપ્યો હોય કે માત્ર ખાતાકીય પગલાં જ વાજબી છે, તો પણ અહેવાલ માત્ર મૃત વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવાના કૃત્ય પૂરતો મર્યાદિત હતો અને તેથી તે બેદરકારીનો કિસ્સો હતો. પહેલેથી જ નોંધાયેલા નિવેદનમાં ફેરફાર કરવાના બીજા કૃત્ય અંગે અધિકારીઓના અપરાધની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. તેથી, આ અહેવાલ અરજદારોને એવી દલીલ કરવામાં કોઈ પણ રીતે મદદ કરશે નહીં કે એકવાર પોલીસ સત્તાવાળાઓએ અભિપ્રાય આપ્યો કે વધુમાં વધુ આ કેસમાં ખાતાકીય પગલાં લેવાની જરૂર છે, તો કોઈ પ્રોસિક્યુશન શરૂ કરી શકાશે નહીં.

૧૦.૪ વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી રાજુની રજૂઆતો કે સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૨૬૫/૨૦૦૬ માં ૨૦/૩/૨૦૦૬ નો આદેશ કોર્ટ સમક્ષ સંપૂર્ણ માહિતી મૂક્યા વિના પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને સંબંધિત પોલીસ સત્તાવાળાઓએ કોટ ને ડી.એસ.પી. પાટણના ૯/૩/૨૦૦૬ ના અહેવાલથી માહિતગાર કર્યા ન હતા જેમાં ડી.એસ.પી. એ સ્પષ્ટપણે

અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે એફ.આઇ.આર. નોંધવાનો કોઈ કેસ બનતો નથી, તે પ્રથમ નજરે આકર્ષક લાગે છે. જોકે, એમ માની લઈએ કે ડી.એસ.પી., પાટણના ૯/૩/૨૦૦૬ ના અહેવાલને ધ્યાનમાં લેવો જોઈતો હતો, તો પણ અહેવાલ માત્ર મૃત વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવાના પ્રશ્ન પર જ અભિપ્રાય આપે છે. તેથી, શ્રેષ્ઠ રીતે, તેણે એક મુદ્દા પર અભિપ્રાય આપ્યો. ફૈઝ મોહમ્મદ ઉમરના નિવેદનમાં છેડછાડ કરવા અંગે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો ન હતો. તેથી તે અહેવાલ આરોપીના વલણને કોઈ પણ રીતે સમર્થન આપશે નહીં.

૧૦.૫ ૧/૫/૨૦૦૭ ના રોજ એફ.આઇ.આર. નોંધાયા પછી પણ, પોલીસ દ્વારા કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા, ફરિયાદીના જણાવ્યા મુજબ જેના પરિણામે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૨૧૦ નો આશરો લઈ મેજિસ્ટ્રેટને ફરિયાદ કરવામાં આવી હતી. કલમ ૨૧૦ હેઠળની પોતાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતા મેજિસ્ટ્રેટે દબાણ કર્યું ત્યારે, ડી.એસ.પી. એ કોર્ટ સમક્ષ તેમનો ૬/૨/૨૦૧૦ નો વ્યાપક અહેવાલ રજૂ કર્યો. એનેક્સ્ચર એલ પરના અહેવાલની સામગ્રી ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં સંક્ષેપમાં જણાવવામાં આવી છે. ડી.એસ.પી. એ તપાસના આધારે જાણ્યું કે છેડછાડ થઈ છે અને તેથી રેકોર્ડ સાથે છેડછાડ કરવામાં આવી છે તેવો પ્રથમદર્શી કેસ જણાતા, તેમની ધરપકડનો આદેશ આપ્યો. અરજદારો નં. ૨ થી ૪ માટે મંજૂરીનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો જ્યારે અરજદાર નં. ૧ માટે મંજૂરી પેન્ડિંગ હતી, જે અલબત્ત હવે, રેકોર્ડ

દર્શાવે છે તેમ, પણ નામંજૂર કરવામાં આવી છે.

૧૧. આ હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં મેજિસ્ટ્રેટે ૧૧/૨/૨૦૧૦ નો આક્ષેપિત આદેશ પસાર કર્યો છે. મેજિસ્ટ્રેટે આદેશમાં અવલોકન કર્યું છે કે ૨૦૦૭ માં ફરિયાદ નોંધાઈ હોવા છતાં કંઈ કરવામાં આવ્યું ન હતું અને તેથી કોડની કલમ ૨૧૦ હેઠળ પોતાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી અહેવાલ માંગવાની તેમને ફરજ પડી હતી. મેજિસ્ટ્રેટના આદેશનો અભ્યાસ કરતા જણાશે કે તપાસના કાગળો અને પોલીસના કાગળો જોતાં, મેજિસ્ટ્રેટને જણાયું કે રેકોર્ડ સાથે છેડછાડ અને છેતરપિંડીને અધિકારીઓ દ્વારા સત્તાવાર ફરજોના પાલનમાં અથવા સત્તાવાર ફરજો બજાવવાના તાત્પર્યમાં કરવામાં આવેલ કૃત્ય કહી શકાય નહીં. અધિકારીઓએ કાવતરું ઘડ્યું હતું અને એકબીજાની મદદથી ખોટા રેકોર્ડ બનાવ્યા હતા અને તેથી ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ ની રક્ષણાત્મક છત્રછાયા તેમને ઉપલબ્ધ ન હતી.

૧૨. અહીં અરજદારોએ મુદ્દો ઉઠાવ્યો છે. શ્રી એસ.વી. રાજુની રજૂઆત મુજબ, જે ઉપર રજૂ કરવામાં આવી છે, ગેસ એજન્સી પર કોઈ સત્તાવાર કૃત્ય કરવા અથવા સત્તાવાર ક્ષમતામાં કાર્ય કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતા હોવાને બાદ કરતાં, અરજદારો દ્વારા આવા નિવેદનો નોંધી શકાયા ન હોત. નિવેદનો નોંધવાનો આવો સીધો સંબંધ સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે હતો. અધિકારીઓ ગેસ એજન્સી

ખાતે હતા અને નિરીક્ષણ કરી રહ્યા હતા. આવા નિરીક્ષણ પછી, આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અધિનિયમ હેઠળ સામાવાળા નં. ૨ નું લાઇસન્સ રદ કરતા આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. તેથી, ગેસ એજન્સી પર કરવામાં આવેલી તમામ ક્રિયાઓ ફરજના ભાગરૂપે હતી, સત્તાવાર ફરજ સાથે સીધો અને વાજબી સંબંધ ધરાવતી હતી અથવા સત્તાવાર ફરજ બજાવવાના તાત્પર્યમાં હતી. તેથી તેમનું પ્રોસિક્યુશન શરૂ કરવા માટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ મંજૂરી પૂર્વશરત હતી.

૧૨.૧ તેથી સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્ધાન વકીલો દ્ધારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓના પ્રકાશમાં અને કેસની હકીકતોના પ્રકાશમાં જોવાની જરૂર એ છે કે શું આઈપીસીની કલમ ૧૧૪ સાથે વાંચતા કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૧, ૧૨૦(બી) હેઠળના ગુનાઓ માટે આરોપી અરજદારોએ સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે અથવા પાલન કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતી વખતે આવું કર્યું હોવાનું કહી શકાય.

૧૩. ચાલો હવે ચુકાદાઓના આધારે એ મુદ્દાની તપાસ કરીએ કે રેકોર્ડમાં છેડછાડ અથવા છેતરપિંડી એ સત્તાવાર ફરજોના પાલન રૂપે અથવા પાલન કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતી વખતે કરવામાં આવેલો ગુનો છે કે નહીં. વિદ્ધાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી એસ.વી. રાજુ દ્ધારા બાર સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ પરથી એવું ફલિત થાય છે કે જો વાંધાજનક કૃત્ય ફરજના પાલન સાથે

અભિન્ન રીતે જોડાયેલું હોય અને કાલ્પનિક અથવા ઢોંગ ન હોય, ભલે તે બેદરકારીથી અથવા ફરજમાં લાપરવાહીથી અથવા તેની મર્યાદાની બહાર કરવામાં આવ્યું હોય, કલમ ૧૯૭ અને સમાન જોગવાઈઓ (જેમ કે વર્તમાન કેસમાં આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અધિનિયમની કલમ ૧૫એ) પીડિત વ્યક્તિના દ્વેષપૂર્ણ, ત્રાસદાયક અથવા ક્ષુલ્લક આક્ષેપ અથવા પ્રોસિક્યુશન સામે છત્ર તરીકે કાર્ય કરે છે.

૧૩.૧ શ્રી એસ.વી. રાજુ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ બી.એમ. સાહા વિરુદ્ધ એમ.એસ. કોચર (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં કસ્ટમ વિભાગના અધિકારીઓ સામે આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા. આક્ષેપ એવો હતો કે જ્યારે તેઓએ અમુક માલ જપ્ત કર્યો હતો, ત્યારે તેઓ કાયદા મુજબ તેની સાથે વ્યવહાર કરવા અથવા નિકાલ કરવા માટે સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે તેને વિશ્વાસમાં રાખી રહ્યા હતા, પરંતુ તે વિશ્વાસના અપ્રામાણિક ભંગમાં, તેઓએ તે માલનો ફોજદારી રીતે ઉચાપત કર્યો અથવા તેનો ઉપયોગ કર્યો. અપીલકર્તાઓ અનુસાર, આવો માલ દૂર કરવો/ઉચાપત કરવો એ તેમની સત્તાવાર ફરજનો એક ભાગ હતો, કે તે ફરજમાં લાપરવાહી હતી અને સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે વ્યાજબી રીતે જોડાયેલ હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે "તેની સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે કાર્ય કરતી વખતે અથવા કાર્ય કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતી વખતે તેના દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોવાનો આક્ષેપ ધરાવતો કોઈ ગુનો" શબ્દો સંકુચિત તેમજ

વ્યાપક અર્થઘટન માટે સક્ષમ છે. જો શબ્દોનો સંકુચિત અર્થ કરવામાં આવે, તો કલમ નિરર્થક બની જશે. વ્યાપક અર્થમાં, આ શબ્દો સમાન વ્યવહારના ક્રમમાં આચરવામાં આવેલ ગુનો બનતું દરેક કૃત્ય તેની છત્રછાયા હેઠળ લેશે જેમાં સત્તાવાર ફરજ બજાવવામાં આવે છે અથવા બજાવવાનું તાત્પર્ય ધરાવે છે. ટૂંકમાં, કલમની લાગુ પડવા માટે અનિવાર્ય શરત એ છે કે જે ગુનાનો આરોપ છે, પછી ભલે તે કૃત્ય હોય કે ચૂક, તે જાહેર સેવક દ્વારા તેની સત્તાવાર ક્ષમતામાં અથવા તેના દ્વારા ધરાવવામાં આવતા હોદ્દાના ભાગરૂપે આચરવામાં આવેલ હોવો જોઈએ.

૧૩.૨ ઓરિસ્સા રાજ્ય વિરુદ્ધ ગણેશ ચંદ્ર જ્યુ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં પણ, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે કલમ ૧૯૭ હેઠળના રક્ષણને અમુક મર્યાદાઓ છે અને તે ત્યારે જ ઉપલબ્ધ છે જ્યારે જાહેર સેવક દ્વારા કરવામાં આવેલ આક્ષેપિત કૃત્ય તેની સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે વ્યાજબી રીતે જોડાયેલું હોય. ભલે આવા અધિકારીએ મર્યાદા ઓળંગીને કામ કર્યું હોય જ્યારે કૃત્ય અને કામગીરી વચ્ચે વ્યાજબી સંબંધ હોય, મર્યાદા ઓળંગવી એ આવા અધિકારીને રક્ષણથી વંચિત કરવાનું પૂરતું કારણ નથી. વાંધાજનક કૃત્ય કરવા માટે સત્તાવાર ફરજ માત્ર ઢાલ ન હોવી જોઈએ. જો કૃત્ય વ્યાપ અને મર્યાદામાં આવે છે અને ગુણવત્તા એવી હોય કે તે સત્તાવાર કૃત્યમાં આવે, તો આવા અધિકારીનું રક્ષણ આવશ્યક છે. જો કૃત્ય સત્તાવાર ફરજના "પાલન કરવાના તાત્પર્યમાં" કરવામાં આવ્યું હોય તો પણ તે

સુરક્ષિત છે.

૧૩.૩ રાકેશ કુમાર મિશ્રા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) નો કેસ પણ આ જ સિદ્ધાંતનો પુનરોચ્ચાર કરે છે. જોકે, જે આગળ ફલિત થાય છે તે એ છે કે માત્ર સત્તાવાર કૃત્ય કરવામાં આવે છે એટલે, આવા કૃત્યના આચરણમાં જાહેર સેવક ફોજદારી પ્રવૃત્તિઓમાં લિપ્ત થવા માટે હકદાર રહેશે નહીં. તે હદ સુધી, કલમનું અર્થઘટન સંકુચિત અને પ્રતિબંધિત રીતે થવું જોઈએ.

૧૩.૪ આ ચુકાદાઓના સમર્થન દ્વારા, શ્રી રાજુ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે આરોપીએ, જો ગેસ એજન્સીમાં ગ્રાહકોના નિવેદનો નોંધતી વખતે એવા વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધ્યું હતું જે અન્યથા મૃત હતો અને અન્ય ગ્રાહકનું નિવેદન નોંધ્યા પછી કેટલાક ફેરફારો કર્યા હતા, તો આવું કૃત્ય/ચૂક એવી હતી કે ભલે તે સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે સીધી રીતે સંબંધિત ન હોય, પરંતુ તે વ્યાજબી રીતે જોડાયેલ હતી અથવા સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે સીધો સંબંધ ધરાવતી હતી અથવા સત્તાવાર ફરજના પાલન કરવાના તાત્પર્યમાં હતી. શ્રેષ્ઠ રીતે, તે ફરજની મર્યાદા બહારનું અથવા ફરજમાં લાપરવાહીનું કૃત્ય હતું. આવા તમામ સંજોગોમાં, અરજદારોને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ એ હેઠળ રક્ષણ ઉપલબ્ધ હતું.

૧૪. શ્રી રાજુ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ સામે, શ્રી એમ.એમ. તિર્મિઝીએ પ્રકાશ સિંહ બાદલ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે. કલમ ૧૯૭ પરના કાયદાનો પુનરોચ્ચાર કરતા અને ગણેશ ચંદ્ર જ્યુ અને રાકેશ કુમાર મિશ્રા (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપતા સુપ્રીમ કોર્ટે છેતરપિંડીના ગુનાના સંદર્ભમાં અવલોકન કર્યું કે આવા ગુનાને તેની પ્રકૃતિ દ્વારા કલ્પનાની કોઈ હદ સુધી સત્તાવાર ફરજોના પાલન રૂપે અથવા પાલન કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતી વખતે કરવામાં આવ્યો હોવાનું માની શકાય નહીં. કૃત્યની ગુણવત્તા મહત્વપૂર્ણ છે.

૧૪.૧ અન્ય ચુકાદો જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તે મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ દેવહરી દેવસિંહ પવાર અને અન્ય (ઉપર મુજબ) નો હતો. હોસ્પિટલના રેકોર્ડમાં છેડછાડ કરવા બદલ સરકારી હોસ્પિટલના ડોક્ટરો અને ટેકનિશિયનો સામે કેસ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. રોમેશ લાલ જૈન વિરુદ્ધ નગીન્દર સિંહ રાણા (૨૦૦૬) ૧ એસ.સી.સી. ૨૯૪ ના ચુકાદા પર આધાર રાખીને, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે દરેક કેસની તેની પોતાની હકીકતો પર વિચાર કરવો પડશે. કોર્ટ સમક્ષ આવેલી હકીકતો પર, કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે કલમ ૧૯૭ ના આવા અધિકારીઓને રક્ષણ ઉપલબ્ધ ન હતું.

૧૫. આ ચુકાદાઓ પરથી જે ફલિત થાય છે તે એ છે કે દરેક કેસની તેની પોતાની

હકીકતો પર વિચાર કરવો પડશે. જ્યારે ગુનો સત્તાવાર ફરજોના પાલન રૂપે અથવા ફરજો બજાવવાનું તાત્પર્ય ધરાવતી વખતે કરવામાં આવ્યો હોવાનું સાબિત થાય અથવા જેનો વાજબી સંબંધ હોય ત્યારે તે સુરક્ષિત છે. સત્તાવાર હોદ્દાનો ઉપયોગ ગુનાહિત કૃત્ય કરવા માટેના ઢાલ તરીકે થવો જોઈએ નહીં. જો કૃત્યની ગુણવત્તા એવી હોય કે તે ગુનાહિત હોય અને તેને કોઈ સીધો સંબંધ ન હોય અથવા તે હોદ્દાના ભાગરૂપે ન હોય તો કલમ ૧૯૭ હેઠળનું રક્ષણ જતું રહે છે.

૧૬. બંને સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા બાર સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો સાંભળ્યા પછી, જે પ્રશ્નનો ઉકેલ લાવવાની જરૂર છે તે એ છે કે શું અરજદારો દ્વારા આચરવામાં આવેલા ગુનાઓ સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે હોવાનું કહી શકાય?

૧૬.૧ શંભુ નાથ મિશ્રા વિરુદ્ધ યુ.પી. રાજ્ય અને અન્ય (૧૯૯૭) ૫ એસ.સી.સી. ૩૨૬ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે બી. સાહા વિરુદ્ધ એમ.એસ. કોચર (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદાનો સંદર્ભ આપ્યો હતો. ઉપરોક્ત કેસમાં, એક કેશિયર સામે કલમ ૪૦૯, ૪૨૦, ૪૬૫, ૪૬૮, ૪૭૭–એ હેઠળ ફરિયાદ નોંધવામાં આવી હતી, જેણે ફરિયાદીની સહીમાં છેતરપિંડી કર્યા પછી નાણાં પાછા ખેંચી

લીધા હતા. હાઈકોર્ટે એવું તારણ નોંધ્યું હતું કે કૃત્ય ફરજોના પાલન રૂપે કરવામાં આવ્યું હતું કારણ કે કૃત્ય અને સત્તાવાર ફરજોના પાલન વચ્ચે વ્યાજબી સંબંધ હતો. આ સંદર્ભમાં, હાઈકોર્ટના ચુકાદાને રદબાતલ કરતી વખતે, સુપ્રીમ કોર્ટે તેના આદેશમાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

> "૫. પ્રશ્ન એ છે કે જ્યારે જાહેર સેવક પર રેકોર્ડમાં છેતરપિંડી અથવા જાહેર ભંડોળના ઉચાપત વગેરેનો ગુનો કરવાનો આક્ષેપ હોય ત્યારે શું તેણે તેની સત્તાવાર ફરજોના પાલન રૂપે કાર્ય કર્યું હોવાનું કહી શકાય. બનાવટી રેકોર્ડ બનાવવો અને જાહેર ભંડોળ વગેરેનો ઉચાપત કરવો એ જાહેર સેવકની તેની સત્તાવાર ફરજોના અનુસંધાનમાં અથવા તેના પાલનમાં સત્તાવાર ફરજ નથી. સત્તાવાર હોદ્દો માત્ર તેને રેકોર્ડમાં છેતરપિંડી કરવા અથવા જાહેર ભંડોળ વગેરેનો ઉચાપત કરવા માટે સક્ષમ બનાવે છે. તેનો અર્થ એ નથી કે તે સમાન વ્યવહાર દરમિયાન આચરવામાં આવેલા ગુના સાથે અભિન્ન રીતે જોડાયેલું છે અથવા અવિભાજ્ય રીતે જોડાયેલું છે, જેવું કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા માનવામા આવ્યું હતું. આ સંજોગો હેઠળ, અમારો અભિપ્રાય છે કે મંજૂરીના પ્રશ્ન પર હાઈકોર્ટ તેમજ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલ મત સ્પષ્ટપણે ગેરકાયદેસર છે અને તેને જાળવી રાખી શકાય નહીં."

૧૬.૨ પ્રકાશ સિંહ બાદલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે પી.કે. પ્રધાન વિરુદ્ધ સિક્કિમ રાજ્ય (૨૦૦૧) ૬ એસ.સી.સી. ૭૦૪ ના કેસમાં ચુકાદાનો સંદર્ભ આપ્યો છે. પી.કે. પ્રધાન (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે કલમ ૧૯૭ ના કાયદાકીય આદેશ સાથે કામ પાર પાડતા કે આક્ષેપિત ગુનો સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે કોઈ રીતે સંબંધિત હોવો જોઈએ, ભલે તે મર્યાદાની બહાર હોય જો જરૂરિયાતો અને આવશ્યકતાઓ સ્થાપિત કરે છે કે તે સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે કરવામાં આવ્યું હોવાનું કહી શકાય અને કેસના કાયદાની સમીક્ષા કર્યા પછી, ચુકાદાના ફકરા ૧૦ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

> "૧૦. માતાજોગ દોબે વિરુદ્ધ એચ.સી. ભારી, ૧૯૫૫ (૨) એસ.સી.આર. ૯૨૫ ના કેસમાં, આ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું હતું કે જ્યાં કોઈ સત્તા કાયદા દ્વારા અથવા અન્યથા પ્રદાન કરવામાં આવી હોય અથવા કોઈ ફરજ લાદવામાં આવી હોય અને કોઈપણ મર્યાદાઓ અથવા નિયંત્રણો દ્વારા સત્તાના ઉપયોગ અથવા ફરજના પાલનને સ્પષ્ટપણે અવરોધતું કંઈ કહેવામાં આવ્યું ન હોય, તો એવું માનવું વ્યાજબી છે કે તેની સાથે તેવા તમામ કૃત્યો કરવાની અથવા આવા માધ્યમોનો ઉપયોગ કરવાની સત્તા રહેલી છે જે આવા અમલ માટે વ્યાજબી રીતે જરૂરી છે કારણ કે તે એક નિયમ છે કે જ્યારે કાયદો કોઈ કાર્ય કરવાનો આદેશ આપે છે, ત્યારે તે તેના

આદેશના અમલ માટે જે કંઈ પણ જરૂરી હોય તે કરવા માટે અધિકૃત કરે છે. કોર્ટ સદર કેસમાં એવા આક્ષેપ પર વિચાર કરી રહી હતી કે ઈન્કમ ટેક્સ ઈન્વેસ્ટિગેશન કમિશન દ્વારા તેની સમક્ષની અમુક પેન્ડિંગ કાર્યવાહીના સંબંધમાં જારી કરાયેલા વોરંટના અનુસંધાનમાં અધિકૃત અધિકારીએ બળજબરીથી પ્રવેશ દ્વાર તોડી નાખ્યો હતો અને જ્યારે થોડો પ્રતિકાર કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે સદર અધિકારીએ માત્ર બળજબરીથી પ્રવેશ જ નહોતો કર્યો પરંતુ પ્રતિકાર કરનાર વ્યક્તિને દોરડાથી બાંધી દીધો હતો અને તેના પર હુમલો કરી તેને ઈજાઓ પહોંચાડી હતી અને આવા કૃત્ય માટે, સંબંધિત જાહેર અધિકારીઓ સામે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી. આ કોર્ટે, જોકે, તે કેસમાં ઠરાવ્યું હતું કે કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ પ્રદાન કર્યા મુજબ સક્ષમ સત્તાધિકારીની મંજૂરી વિના આવી ફરિયાદ સ્વીકારી શકાતી નથી. કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે કોડની કલમ ૧૯૭ ની જોગવાઈઓ લાગુ થશે કે નહીં તેવા નિષ્કર્ષ પર આવતા પહેલા, કોર્ટે એ નિષ્કર્ષ પર આવવું જોઈએ કે ફરિયાદ કરાયેલ કૃત્ય અને સત્તાવાર ફરજના પાલન વચ્ચે વ્યાજબી સંબંધ છે; કૃત્યનો ફરજ સાથે એવો સંબંધ હોવો જોઈએ કે આરોપી વ્યાજબી દાવો કરી શકે, ઢોંગ અથવા કાલ્પનિક નહીં, કે તેણે પોતાની ફરજના પાલન દરમિયાન તે કર્યું હતું."

૧૬.૩ ઓમ પ્રકાશ અને અન્ય વિરુદ્ધ ઝારખંડ રાજ્ય (૨૦૧૨) ૧૨ એસ.સી.સી. ૭૨ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ એક પોલીસ અધિકારીના કેસની વિચારણા કરી રહી હતી જેણે એક ગુનેગારને મારી નાખ્યો હતો. ઓરિસ્સા રાજ્ય અને ગણેશ ચંદ્ર જ્યુ (ઉપર મુજબ) ના કેસોમાં નિર્ધારિત કાયદાને ધ્યાનમાં લેતા, સુપ્રીમ કોર્ટે ચુકાદાના ફકરા ૩૨ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

> "૩૨. જાહેર સેવક પોતાની ફરજોના પાલન રૂપે કાર્ય કરી રહ્યો હતો કે કાર્ય કરવાનું તાત્પર્ય ધરાવતો હતો તે અંગેની સાચી કસોટી એ હશે કે શું ફરિયાદ કરાયેલ કૃત્ય તેની સત્તાવાર ફરજો સાથે સીધું સંબંધિત હતું અથવા તે તેની સત્તાવાર ફરજોના પાલન રૂપે કરવામાં આવ્યું હતું અથવા તે તેના હોદ્દા સાથે એટલી અભિન્ન રીતે જોડાયેલું અથવા જોડાયેલું હતું કે તેનાથી અવિભાજ્ય હતું (કે. સતવંત સિંહ). કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ આપવામાં આવેલા રક્ષણને અમુક મર્યાદાઓ છે અને તે ત્યારે જ ઉપલબ્ધ છે જ્યારે જાહેર સેવક દ્વારા કરવામાં આવેલ આક્ષેપિત કૃત્ય તેની સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે વ્યાજબી રીતે જોડાયેલું હોય અને તે વાંધાજનક કૃત્ય કરવા માટે માત્ર એક આવરણ ન હોય. જો પોતાની સત્તાવાર ફરજ બજાવતી વખતે, તેણે પોતાની ફરજની મર્યાદા ઓળંગીને કાર્ય કર્યું હોય, પરંતુ કૃત્ય અને સત્તાવાર

ફરજના પાલન વચ્ચે વ્યાજબી સંબંધ હોય, તો મર્યાદા ઓળંગવી એ જાહેર સેવકને રક્ષણથી વંચિત કરવાનું પૂરતું કારણ બનશે નહીં. (ગણેશ ચંદ્ર જ્યુ). જો ઉપરોક્ત કસોટીઓ વર્તમાન કેસની હકીકતો પર લાગુ કરવામાં આવે, તો પોલીસને કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ આપવામાં આવેલ રક્ષણ મળવું જોઈએ કારણ કે ફરિયાદ કરાયેલ કૃત્યો તેમના હોદ્દા સાથે એટલા અભિન્ન રીતે જોડાયેલા અથવા જોડાયેલા છે કે તેનાથી અવિભાજ્ય છે. અમારા માટે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું શક્ય નથી કે કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ આપવામાં આવેલ રક્ષણનો ઉપયોગ આ કેસમાં પોલીસ કર્મચારીઓ દ્વારા મૃતકની નિર્દયતાથી હત્યા કરવા માટેના આવરણ તરીકે કરવામાં આવે છે."

૧૬.૪ રાજીબ રંજન અને અન્ય વિરુદ્ધ આર. વિજયકુમાર (૨૦૧૫) ૧ એસ.સી.સી. ૫૧૩ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"૧૮. ઉપરોક્ત કેસોનો રેશિયો, જે સ્પષ્ટપણે જોઈ શકાય છે, તે એ છે કે સત્તાવાર ફરજો બજાવતી વખતે પણ, જો કોઈ જાહેર સેવક ગુનાહિત કાવતરામાં સામેલ થાય છે અથવા ગુનાહિત ગેરવર્તણૂકમાં લિપ્ત થાય છે, તો તેના પક્ષે આવા ગેરવર્તનને તેની સત્તાવાર ફરજોના પાલનમાં કૃત્ય તરીકે ગણવામાં આવશે નહીં અને, તેથી, કોડની કલમ ૧૯૭ ની

જોગવાઈઓ આકર્ષિત થશે નહીં. હકીકતમાં, હાઈકોર્ટે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓને ચોક્કસ આ જ અવલોકનો સાથે ફગાવી દીધી છે, એટલે કે આક્ષેપો ખોટા રેકોર્ડ બનાવવાના છે જેને અપીલકર્તાઓની સામાન્ય સત્તાવાર ફરજોનો ભાગ ગણી શકાય નહીં. હાઈકોર્ટે, આમ, કાયદાની દરખાસ્તની યોગ્ય રીતે જોડણી કરી છે. એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું વર્તમાન કેસની હકીકતો પર તેને યોગ્ય રીતે લાગુ કરવામાં આવ્યો છે."

૧૬.૫ પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર અને અન્ય વિરુદ્ધ બત્તેનપટલા વેંકટ રત્નમ અને અન્ય ૨૦૧૫ એસ.સી. ૩૪૬ માં નોંધાયેલ કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે રેકોર્ડ વગેરેમાં છેતરપિંડી કરવી તેને સત્તાવાર ફરજ કહી શકાય નહીં અને મંજૂરીના પ્રશ્ન પર ટ્રાયલના તબક્કે વિચાર કરી શકાય છે.

૧૬.૬ તાજેતરમાં પણ સુપ્રીમ કોર્ટે પંજાબ સ્ટેટ વેરહાઉસિંગ કોર્પોરેશન વિરુદ્ધ ભૂષણ ચંદર અને અન્ય (૨૦૧૬) ૧૩ એસ.સી.સી. ૪૪ ના કેસમાં ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ પરના કેસ લો પર વિચાર કર્યો હતો. સદર કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ પબ્લિક સેક્ટર અંડરટેકિંગના કર્મચારીના કેસની વિચારણા કરી રહી હતી. હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે કલમ ૪૬૭, ૪૬૮ અને ૪૭૧ હેઠળના ગુનાઓ પણ આઇ.પી.સી. ની કલમ ૪૦૯ હેઠળના ગુનાઓ સાથે જોડાયેલા હતા અને

તેથી ગુનાઓ સત્તાવાર ફરજના પાલન સાથે એટલા ભળેલા હતા કે મંજૂરી જરૂરી હતી. હાઈકોર્ટના આ વલણને ઉલટાવતા, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"૨૨. પૂર્વ–ઉદાહરણોનો સર્વે એ એકદમ સ્પષ્ટ કરે છે કે કૃત્ય કે ચૂક અને સત્તાવાર ફરજના પાલન વચ્ચે વ્યાજબી સંબંધ હોવો જોઈએ અથવા આચરવામાં આવેલ કૃત્ય અધિકારી દ્વારા ધરાવવામાં આવતા હોદ્દાના ભાગરૂપે હતું. જો કૃત્ય ચૂક અથવા કૃત્ય સત્તાવાર ફરજના પાલનથી તદ્દન અલગ છે, તો સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૯૭ લાગુ કરવાનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. અમે આક્ષેપિત આદેશમાંથી કેટલાક ફકરાઓ અગાઉ રજૂ કર્યા છે જેના પરથી એ જાણી શકાય છે કે સદર નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે વિદ્વાન સિંગલ જજે બી. સાહાની ઓથોરિટી પર આધાર રાખ્યો છે. આ નિષ્કર્ષ એ ધારણા પર આધારિત છે કે આક્ષેપ એ છે કે જાહેર સેવક હોવા છતાં, કથિત ગુનાહિત વિશ્વાસભંગ જ્યારે તેઓ જાહેર સેવામાં હતા ત્યારે આચરવામાં આવ્યો હતો. કદાચ વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ફરજમાં લાપરવાહીને લગતી કોઈ પ્રકારની વિભાવના ધ્યાનમાં રાખી હોય. મુદ્દો મૂળભૂત રીતે સોંપણી અને સોંપવામાં આવેલી વસ્તુઓના ગુમ થવાનો હતો. પ્રોસિક્યુશને કેસ સાબિત કરવાનો હતો તેમાં કોઈ વિવાદ નથી. પરંતુ જાહેર સેવક એવી દલીલ રજૂ કરી શકે નહીં કે તે જાહેર સેવક તરીકે આખું કાર્ય કરી રહ્યો

હતો. તેથી, હાઈકોર્ટના તર્કની પ્રશંસા કરવી અત્યંત મુશ્કેલ છે. નોંધનીય છે તેમ તેમણે અવલોકન કર્યું છે કે સામાન્ય સંજોગોમાં આઇ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭, ૪૬૮ અને ૪૭૧ હેઠળના ગુનાઓ એવા પ્રકારના હોઈ શકે છે કે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૯૭ હેઠળ મંજૂરી મેળવવી જરૂરી નથી પરંતુ જ્યારે સદર ગુનાઓ આઇ.પી.સી. ની કલમ ૪૦૯ હેઠળના ગુના સાથે જોડાયેલા હોય ત્યારે કલમ ૪૦૯ હેઠળના ગુના માટે પ્રોસિક્યુશન શરૂ કરવા માટે કલમ ૧૯૭ હેઠળની મંજૂરી એ પૂર્વશરત છે. અભિગમ અને વિશ્લેષણ સંપૂર્ણપણે ભ્રામક છે. અમને ડર છે કે, હાઈકોર્ટે આ ક્ષેત્રના તમામ સંબંધિત નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપ્યો હોવા છતાં, તેણે સંપૂર્ણ ભ્રામક રીતે સિદ્ધાંતને ભૂલથી લાગુ કર્યો છે. કોઈ પણ અધિકારી એવો દાવો રજૂ કરી શકે નહીં કે વિશ્વાસભંગ તેની સત્તાવાર ફરજ સાથે જોડાયેલ છે. એ નોંધવું જોઈએ કે બી. સાહામાં થ્રી–જજ બેન્ચે કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને શ્રીકાંતૈયા રામૈયા મુનિપલ્લીને અલગ પાડ્યા છે. તેણે અમરીક સિંહમાંના રેશિયોને તેની પોતાની વિશિષ્ટ હકીકતો પૂરતો સીમિત પણ માન્યો હતો. લાગુ કરવા માટેની કસોટી, જેવું ચંદ્રશેખર ઐયર, જે. દ્વારા બંધારણીય બેન્ચમાં માતાજોગ દુબેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે જે અમે અગાઉ રજૂ કર્યું છે. બી. સાહામાં થ્રી–જજ બેન્ચે ગિલના કેસમાં નિર્ધારિત કસોટી લાગુ કરી હતી જેમાં લોર્ડ સિમન્ડ્સે પુનરોચ્ચાર કર્યો

હતો કે કસોટી એ સારી રીતે હોઈ શકે છે કે શું જાહેર સેવક, જો પડકારવામાં આવે, તો વ્યાજબી રીતે દાવો કરી શકે છે કે, તે જે કરે છે, તે તેના હોદ્દાના આધારે કરે છે."

૧૬.૭ સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયોના પ્રકાશમાં એ નક્કી કરવાનું છે કે શું આક્ષેપિત ગુનો અરજદારોની ફરજ સાથે સીધો સંબંધ ધરાવતો હોવાનું કહી શકાય અથવા તેઓએ બજાવેલી ફરજો સાથે કોઈ વાજબી સંબંધ ધરાવે છે.

૧૭. ફરિયાદના કથનો જોતાં, આક્ષેપ એવો છે કે અધિકારીઓએ એકસાથે કાવતરું ઘડ્યું હતું. બધાને ફસાવવા માટે કલમ ૧૨૦(બી) ની મદદ લેવામાં આવે છે. એવો આક્ષેપ છે કે મૃત વ્યક્તિનું નિવેદન નોંધવા ઉપરાંત, અધિકારીઓએ ફૈઝ મોહમ્મદનું નિવેદન નોંધ્યા પછી અલગ પેનથી આવા નિવેદનમાં ફેરફાર કર્યા. આક્ષેપ એવો છે કે તેઓએ પહેલેથી જ નોંધાયેલા નિવેદન સાથે છેડછાડ કરી. ડી.એસ.પી. એ મેજિસ્ટ્રેટને અહેવાલ સુપરત કર્યો. એનેક્સ્ચર એલ પરનો અહેવાલ દર્શાવે છે કે પોલીસે તપાસ કર્યા પછી અને નિવેદનો નોંધ્યા પછી અરજદારોની સંડોવણીના નિષ્કર્ષ પર આવ્યા અને ચાર્જશીટ દાખલ કરવાનો આદેશ આપ્યો. રિપોર્ટમાં સ્પષ્ટ તારણ છે કે રેકોર્ડ સાથે છેડછાડ કરવામાં આવી છે. વિદ્ધાન મેજિસ્ટ્રેટે આવા રિપોર્ટના આધારે એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ ની રક્ષણાત્મક

છત્રછાયા આ કેસની હકીકતોમાં અરજદારોને ઉપલબ્ધ નથી કારણ કે ગુનો સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે અથવા પાલન કરવાના તાત્પર્યમાં કરવામાં આવ્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં કે તેને ફરજો સાથે વ્યાજબી રીતે સંબંધિત અથવા હોદ્દાના ભાગરૂપે કહી શકાય નહીં. તેમના પર જે કૃત્ય અથવા ગુનાઓનો આરોપ છે તે ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૧૨૦(બી) સાથે વાંચતા કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૧ હેઠળ છે. છેતરપિંડી અથવા છેડછાડનું કૃત્ય એ સમાન વ્યવહારનો ભાગ હોઈ શકે છે, જો કે વાંધાજનક ક્રિયા હોદ્દાના આવરણ હેઠળ કરવામાં આવે છે, જ્યારે ઈરાદો સ્પષ્ટ હતો. શ્રી એસ.વી. રાજુ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓમાં ઠરાવ્યા મુજબ, તે સ્પષ્ટ છે કે જ્યારે ગુનો અથવા વાંધાજનક કૃત્ય હોદ્દાની સત્તાના આવરણ હેઠળ હોય, ત્યારે આવા જાહેર સેવકને રક્ષણ ઉપલબ્ધ નથી.

૧૮. ચુકાદાઓના રેશિયો પરથી જે ફલિત થાય છે તે એ છે કે સત્તાવાર ફરજો બજાવતી વખતે પણ, જો કોઈ જાહેર સેવક ગુનાહિત કાવતરામાં સામેલ થાય છે અથવા ગુનાહિત ગેરવર્તણૂકમાં લિપ્ત થાય છે, તો તેના પક્ષે આવા ગેરવર્તનને તેની સત્તાવાર ફરજોનો ભાગ ગણી શકાય નહીં અને તેથી કલમ ૧૯૭ ની જોગવાઈઓ આકર્ષિત થતી નથી. હાથ પરના કેસને જોતાં, જ્યારે જે ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનો આક્ષેપ છે તે રેકોર્ડમાં છેડછાડ છે ત્યારે આવું આચરણ માત્ર ગેરવર્તણૂક સમાન હોઈ શકે છે જે સત્તાવાર ફરજો સાથે જોડાયેલ

ન હોય અથવા સત્તાવાર ફરજો બજાવવાના તાત્પર્યમાં ન હોય. અહીં માત્ર સત્તાવાર ક્ષમતા જ આરોપીને નિરીક્ષણ કરવા અને નિવેદનો નોંધવા સક્ષમ બનાવે છે. વધુમાં, આવી સત્તાવાર ફરજના આવરણ હેઠળ અથવા જ્યારે આવી ક્ષમતાનો ઉપયોગ રેકોર્ડમાં છેતરપિંડી કરવા માટે કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે એવું કહી શકાય નહીં કે કૃત્ય ફરજના ભાગરૂપે, સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે અથવા ફરજ સાથે કોઈ સંબંધ ધરાવે છે. વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી રાજુની એ દલીલ કે ગુનો સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે અથવા તેના તાત્પર્યમાં કરવામાં આવ્યો હોવાથી તેથી તે નકારી કાઢવામાં આવે છે.

૧૯. એ નોંધવું જોઈએ કે અરજદારોને સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૯૭ ની રક્ષણાત્મક છત્રછાયા ભોગવવા માટે, તેમણે એ દર્શાવવું પડશે કે ગુનો સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે અથવા પાલન કરવાના તાત્પર્યમાં કરવામાં આવ્યો હતો. ઉપર ટાંકેલા ચુકાદાઓ અને તેમાંની ચર્ચાઓ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ પ્રશ્ન હવે નવો નથી રહ્યો. સરકારી અધિકારીઓ સામે દ્વેષપૂર્ણ પ્રોસિક્યુશનને રોકવા માટે જ આ રક્ષણ પૂરું પાડવામાં આવ્યું હતું. જોકે, તે ભ્રષ્ટ અથવા અપ્રમાણિક અધિકારીઓને બચાવવા માટે ઢાલ બની શકે નહીં. છેતરપિંડી, રેકોર્ડમાં છેતરપિંડી અથવા ઉચાપતમાં અધિકારીઓની કથિત સંડોવણી, જે વર્તમાન કેસમાં પ્રથમદર્શી રીતે બહાર આવી છે, તેને તેમની સત્તાવાર ફરજના પાલન રૂપે કહી શકાય નહીં. કલમ ૧૯૭ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી મુક્તિમાં એક

અપવાદ છે. જો કોઈ જાહેર સેવક સત્તાના જોરે કાર્ય કરે છે પરંતુ જો વાસ્તવમાં તે પોતાના લાભ અથવા હિત માટે હોય, તો આવા કૃત્યોને મુક્તિની આડમાં રક્ષણ આપી શકાય નહીં. આમ, વર્તમાન કેસમાં, જ્યારે અરજદારો એ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે કે રેકોર્ડની કથિત છેતરપિંડીનો તેમની સત્તાવાર ફરજોના પાલન સાથે કોઈ પણ રીતે સંબંધ અથવા નાતો હોઈ શકે છે, ત્યારે કલમ ૧૯૭ હેઠળનું રક્ષણ તેમને આપી શકાય નહીં. તદુપરાંત, મંજૂરીના કિસ્સામાં, એ જરૂરી નથી કે પ્રશ્નનો નિર્ણય પ્રારંભિક તબક્કે જ થવો જોઈએ પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવા માટે ખુલ્લો રાખી શકાય છે કારણ કે પાછળના તબક્કે પુરાવાના મૂલ્યાંકન પર ટ્રાયલ કોર્ટ એ નક્કી કરવા માટે વધુ સારી સ્થિતિમાં હોય છે કે શું ગુના અને જે ફરજ બજાવવામાં આવી છે તેની વચ્ચે સંબંધ છે.

૨૦. અરજદારોને કલમ ૧૯૭ હેઠળ કોઈ રક્ષણ ઉપલબ્ધ નથી તેવું કહીને, પ્રોસેસ જારી કરતા મેજિસ્ટ્રેટના ૧૧/૨/૨૦૧૦ ના આદેશમાં કોઈ ભૂલ કાઢી શકાય નહીં. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય રીતે જ એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ ની રક્ષણાત્મક છત્રછાયા અરજદારોને ઉપલબ્ધ કરાવી શકાતી નથી. બાર સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ જે એ દરખાસ્તનું સમર્થન કરે છે કે મંજૂરીનો પ્રશ્ન અધિકારક્ષેત્રનો પ્રશ્ન છે અને વહેલામાં વહેલી તકે તેનો નિર્ણય થવો જોઈએ, તેનો સંદર્ભ લેવાની અને નિર્ણય લેવાની જરૂર નથી કારણ કે મારો એવો મત છે કે જે કૃત્ય અથવા ગુનો કરવામાં આવ્યો

હોવાનો આક્ષેપ છે તે ધ્યાન આપવા લાયક નથી કારણ કે અરજદારોનું કૃત્ય ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ રક્ષણની છત્રછાયાને લાયક નથી.

૨૧. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ આ કેસમાં લાગુ પડશે નહીં તેવું ઠરાવ્યા પછી, પરિણામે અરજદારોની એ દલીલ પણ નકારી કાઢવા પાત્ર છે કે એફ.આઇ.આર. નોંધવા અને તપાસની કાર્યવાહી આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અધિનિયમની કલમ ૧૫–એ ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરે છે. જ્યારે ડી.એસ.પી. ના ૬/૩/૨૦૦૭ ના અહેવાલ અને ફરિયાદની પૃષ્ઠભૂમિમાં મેજિસ્ટ્રેટના આદેશનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે, ત્યારે મને આ કેસ એવો લાગતો નથી જ્યાં ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને પ્રોસિક્યુશનને દબાવી દેવું જોઈએ. પ્રથમદર્શી રીતે ફરિયાદને રદ કરવા માટે કોર્ટની પ્રક્રિયાનો કોઈ દુરુપયોગ નથી. ફરિયાદ કરાયેલ કૃત્યને વહીવટી ચૂક અથવા નિર્ણયની ભૂલ કહી શકાય નહીં જેથી તે ફોજદારી પ્રોસિક્યુશનની ચકાસણી હેઠળ ન આવે. ફરિયાદમાંથી પસાર થયા પછી અને તેમાં દર્શાવેલા આક્ષેપોની તપાસ કર્યા પછી તેને પ્રથમદર્શી રીતે ફરજની મર્યાદા બહારનું અથવા ફરજમાં માત્ર લાપરવાહી અથવા બેદરકારી કહી શકાય નહીં.

૨૨. તેથી સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૭૬૦/૨૦૧૦ ફગાવી દેવામાં આવે છે. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન અરજીમાં કરવામાં આવેલા

અવલોકનો પ્રથમદર્શી છે અને તે માત્ર ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવાના સંદર્ભમાં છે અને ટ્રાયલના સમયે તેની કોઈ અસર થશે નહીં જે રેકોર્ડ પર ઉપલબ્ધ સામગ્રીના આધારે આગળ વધશે અને તેથી વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ કેસની હકીકતોને લગતા આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ અવલોકનોથી કોઈ પણ રીતે પ્રભાવિત થશે નહીં કારણ કે કોર્ટનું કાર્ય માત્ર એ પ્રશ્ન પૂરતું મર્યાદિત હતું કે શું ટ્રાયલ માટે 'પ્રથમદર્શી કેસ' બને છે કે નહીં. વચગાળાની રાહત તે મુજબ ખાલી કરવામાં આવે છે.

(બીરેન વૈષ્ણવ, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==